

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	---

A ki igaz gyöngyöt keres (okt. 31.).

(Máté XIII. 45–46.)

— Gondolatok a reformáció évfordulati ünnepén. —

Legmagasztosabban tanította a Krisztus, . . . legtisztábban fogta föl és leghívebben való-sítá meg a reformatio a tökéletességre és boldogságra törekvő emberi szellem tusakodásában mind azt, a mi *drága gyöngy keresésének* mondatik a Mesternek varázslatos, ábrázoló nyelvén. Hiszen minden igazság, minden eszme hasonlatos a gyöngyhöz, de mégis . . . úgy bizonyítá meg idő és tapasztalat, úgy bizonyítá meg a békességet keresők millióinak megnyugtatót szíve, hogy az igaz gyöngyhöz csak egyetlen egy igazság hasonlatos, az, a melyet a Mester gazdag örökségül reánk hagyott, minden gyöngy értékét meghaladó tudományában. A kik az emberek jobbulására, tökélyesbülésére és boldogulására vezérlő utat keresték, kik az igazságot tisztelték, szerették, sőt óhajtották is, azok természetesen mind hasonlatosak valamennyire a gyöngykeresőhöz; de ahoz, a ki igaz gyöngyöt keresve elment a föld végső határáig; ahoz, kinek helyes érzékét meg nem csalhatá bármely csillogás; ahoz, kit nem haszonvágy vitt előbb; ahoz, kit vissza nem üzött a messze út ezer veszélye, és ahoz, ki a megtalált kincs árát nagy elhatározással, alku nélkül leróvni kész volt; ki életét, vagyonát bölcsen és gyorsan vetette a mérlegbe, hogy jó és igaz gyöngygyel térjen honába, ahoz a *kereskedő emberhez* csak a Krisztust néző, csak a Krisztus igaz tudományának hódoló *reformatio szelleme* igazán hasonlatos.

Boldog hasonlatosság, nagy áron szerzett hasonlatosság, soha meg nem tagadható hasonlatosság ez! Am ostromolják meg ez igazságot, szegletkövünk marad örökké, a támadóknak pedig botránkozás köve.

Az igazságban, az eszmében magában különbség avagy fokozat nincs. Az igazság a maga súlyával és nagy térfogatával kiszorítja a hamis-ságot, nem enged annak tért az elmékben, az intézményekben; fölemeli a lelket a szabadság éltető levegőjébe, a Mester szerint: megösmer-tek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket. Az eszme pedig betölti a lelket, világosságot árasztva, irányt mutat milliók törekvésé-nek. Az evangélium igazságai, eszméi megadták mindezt, megadták mindazt, mit az emberiség szelleme keresett, keresni és megtalálni hivatva volt.

A mit a Megváltó földre hozott, a mit az egyház — mint drága kincset — földre ástott, azt a reformáció találta meg újra, és — miként ama kereskedő ember — mindenét eladva, föl-áldozva szerzé meg azt a mezőt, a melyben az evangéliumnak igaz gyöngye elrejtette századokig hevert. Népek és nemzetségek, idők és ember-öltők óhajtozták azt, de keresésére meg nem indulhattak! . . .

Nagy és nemes lelkek indultak annak kere-sésére, de felúton buktanak el!

Sötét inséges korszakok után, áldozatul el-hullott előharcosok bús emlékü nyomain csak amaz egynek adatott a nagytisztességű munka, hogy Szentlélektől világosított elmével és mély-ségeket átható szemekkel megtalálja az igazság-nak igaz gyöngyét, megvásárolja azt s nevét hasonlatossá tegye ama *kereskedő* emberhez, az evangélium magasztos jóslatának megpecsét-lésére, az emberiség öröme s a világosságban lakozó Isten nevének dicsőségére.

A *reformatio* vala e hatalom, a maga em-beri tolmácsai földi organumai Luther által, Kálvin által és mindazok által, kiket az *igazságnak lelke* az ő hangszereiül, az ő edényeiül, a kegye-lemnek eszközeiül kiválasztott. A történet szálai nevekhez levén köttetve, az ő nevöket emle-

getjük, kiket a magasztos szolgálatban reformatoroknak mond a történelem, de nem őket, magát az igazságot és a magát kijelentő Istent ünnepejük és tiszteljük lélekben és igazságban e nagy emlékezetű nap minden évfordulatán, és... a reformatió szellemétől meglekésült egyházi társadalomnak, a protestantismusnak minden intézményeiben.

Megkérdézhetik azonban: mit adott hát a reformatió?

Megmondhatjuk: Azt, a mire az emberiségnek éppen szüksége volt. Nem szükség a történet jól ösmert mozzanatait ismételni, nem szükség az események nagy tényezőinek, a nagy szerepvivőknek minőségét és munkáját méltatni, a történet kimondá itéletét felettök: de hasznos is, korszerű is figyelembe venni a végeredményt, a nyereséget, jobban mondva a végső hatást... és meglátogatni, vajjon a reformatióból jött roppant lökés és lendítés ereje mirajtunk és a mi fiainkon keresztül meddig fog átrezegni és tovább hatolni a jövendőbe, röpitve még soká a haladás szekerét? Mert ahol rezgése megáll: ott véget ér a nagy erkölcsi haladás pályafutása. A fejlődésnek vajjon mely állomása lesz az, ahol megállunk és más erő veszi át a lendítést? Az Isten országának melyik lépcsőjén avagy előcsarnokában fárad ki a századokon átlüktető mozgató, lendítő erő? Nincs messze a cél, mi már érezzük a tetemes lassudást, ... úgy tetszik, mintha már a végső, lankadó rezgések

gyöngeségét éreznök? Talán megállunk fél úton? Igaz volna-e mindez?

Úgy tetszik — ha amaz evangéliumi kép szerint szabad szólanunk, — mintha a sokaság tolongása hanyatlani kezdene ama jó és igaz gyöngy körül, mintha ritkulnának, sőt eltűnének a kereskedő emberek, a jó és igaz gyöngyöt becsülő és kereső alakok? Pedig — semmi kétség — ez a gyöngy ma is a régi...

Igen, de az emberek, a kereskedők újak. Ezek már nem hasonlatosak a kereskedő emberhez. Ezeket nem üzi messze *nagy elhatározás*, csüggedetlen merészség, csak jó és igaz gyöngyöt becsülő lélek, minden hamisat utáló izlés, ... mindent, egész időt és egész vagyont áldozni kész erős akarat. Ez egy sem hasonlatos a kereskedő emberhez, ki igaz gyöngyöt keresve *messze földre* méne, itt mindenik csak közelben, veszélyt, fáradságot kerülve, de megalkudva, olcsó áron akar szerezni valami csillogót, a maga izléséhez illőt, ... nem igazat, csak *utánzatot*, csak hamis gyöngyöt. Ezek csak önmagokhoz hasonlatosak. ... Az evangélium pedig marad, a mi volt, marad hasonlatos a *jó és igaz gyöngyhöz*; az Isten országa marad mindörökké hasonlatos ama *kereskedő emberhez*. — E korszak reménysége hamis gyöngy, a mely a tűzben megemésztetik és megszégyenítettik.

Az Úr által adatott, a reformatió által megtaláltatott igaz gyöngy pedig vettetett izzó eleven szénre, a máglyák lángjaiba és meg nem emész-

TARCA.

V-ik Károly Luther sírjánál.

— Schemnitz Willibald költeménye. —

Mi árad a templom felé zajongva?
A holtaknak nyugalma meg ki bontja?
Mi zúg, harsog, mint örvénylő vad folyam?
Wittenbergnek a dómjába ki rohan?

Károly császár, birodalma oszlopa,
Seregével, nagy kevélyen tart oda.
A fejdelem uralmát megdöntötte
A városnál diadalt vett fölötte.

És most büszkén hada élén közeleg,
Fel a várba s templomába gyözve megy.
Látni vágyik sirboltját a barátinak,
A ki miatt reá özöa baj áradt.

Az oltárnál, a mint vizsgál fürkészve,
Egyszer csak ez irás tűnik szemébe:
„Itt nyugoszik *Luther Márton* hült pora,
Volt ő a szent hittudomány doktora“.

Csudás érzés lepi meg a nagy királyt,
De haraggal *Alba herceg* fölkiált:

„Mit keres az eretnekség apja itt?
Dobasd tűzbe, vagy szórasd szét hamvait!“

Am a császár parancsolva int felé:
„Hagyjátok csak a barátot a helyén!
Éltében bár sok gondot és bajt adott,
De holtakkal én harcot nem folytatok!“

Ford.: S. Szabó József.

Az emberről.

(Folytatás.)

II.

Az első bűn megtörténésére nézve tehát a biblia tanításához hiven úgy kell gondolkoznunk, miszerint Ádám nem kényszerítve, de szabadon, önként engedett a sátán csábításának; a bűnért a felelősség egész súlya reá nehezedik; Isten iránt tanúsított engedetlenségével ő hozta bé e világba a bűnt és ennek következményeül a halált (Róm. 5, 12. kk.); ő az oka minden ember halálának (I. Kor. 15, 22.); az ő bűne az egyetemes emberiség bűnösségének kutfeje, miért is méltán gerjed fel Istennek haragja a bűn ellen. Ámde vigasztalásul feltárja előttünk a kijelentés Isten amaz örök végzésének titkait is, a melyek megértése nyugodalmat, békeséget nyújt a bűn miatt aggódó lelkeknek. Az írásból ugyanis úgy tudjuk, hogy Isten mindent az Ő aka-

tetett; forgó szél közepébe, és el nem ragadtatott.

A történet összes eseményeinek csupán alakja, küiseje változatos, de a hosszú láncolat folyama lényegében, okában, céljában mind azonos. A történetek jelenetei változatosak, de philosophiájo'k mindig egyetlen tanútságot ad. Politikát, harcot, forradalmat, tudományt, vallást állíts szembe eme kérdéssel: *miért?* a különös szembesítés azonos vallomást csikar ki belőlök. E ponton belátod, hogy nemed pálya futása egy hosszú keresés, minden jelenet e keresésnek ilyen vagy amolyan részlete, minden szereplő egy kisebb vagy nagyobb kereső, ha pedig nem önmagáért, de embertársaiért keres, hasonlatos ama kereskedő emberhez. És az egész történet folyamán keressük azt, mi egyeseknek és a társadalmaknak boldogítására jó és szükséges eszköz volna. Az emberiség szükségése, jogos és jogtalan érdekeinek igaz és hamis boldogságának eszköze és útja ezer meg ezerféle: de minden szükségeknek legbiztosabb és legsürgősebb kielégítése e két nagy érdekekben rejlik: az emberiség *nevelésében* és *igazgatásában*. Ám keress törvényt, jogrendet, politikát avagy vallást, mely végelemzésében nem e két nagy érdekre irányulna. Krisztus megoldá e kettős problémát. Megmutatá, hogy az emberiséget *nevelni* kell *szeretettelben*, *igazgatni* — szabadságban. Ez volt az elásott kincs, a reformáció ezt hozá napfényre. Ez érvényesül ma is

az úgynevezett művelt világban, a keresztyén államokban. Míg ez az irány tart: a reformáció talaján, az általa adott haladás szekerén járunk. Ki ez irányt túlszárnyalni akarná s a jövő reformatora kívánna lenni: annak e két problémát kellene megfejteni: az emberiség *nevelését* és *igazgatását* a *szeretet* és *szabadság* kulcsai nélkül, de mindenesetre magasabb erkölcsi elv, tökélyesebb kulcs segítségével. Ez volna az új reformáció hírnöke, az új lendítés első mozdítója.

Ugyan kell-e hát amaz evangéliumi igaz gyöngynek apologia, kell-e az embereket annak keresésére persvadeálni? A ki valóban serény és okos kereskedő ember, maga jószántából is utána megyen, megkeresi és megszerzi azt.

Az igazság megvetőit, elhanyagolóit bizony se buzdítani, se rémíteni nem kell. A veszély napjai sokkal tanútságosabbak, bölcsebben és ékesebben szólnak, mint a szerencse napjai, a romlás hathatósabban int, mint a jólét és a mélységből fölható jajszó megrendítőbb, mint a yész művészi rajza, a halálhörgés megrázóbb, mint a halál ecsetelése... Ha mindezeknek el kell következni, ha egy korszaknak, vagy több emberöltőnek sötétségbe kell hullania: miért persvadeálnók az olcsóbb gyöngy keresőit? Ha ilyen jeleknek és próbáknak is jönni kell: azok is az Úrtól lesznek, tanításunkra és jobbitásunkra lesznek. Egy nemzedék se szenvedhet és nem bukhatik el az utódok tanútsága, a mara-

ratának végezése szerint intéz (Ef. 1, 11.); mielőtt még születünk volna és jót avagy gonoszt cselekedtünk volna. Ő már ösmert bennünket (Róm. 9, 11.) azon örök végezése szerint, melyet végrehajtott Jézus Krisztusban (Ef. 3, 11). Ez örök tanácsához képest történt az, hogy a büneset lehetőségét nem akadályozta meg előzetesen, sőt arra, mint bizonyosan bekövetkező mozzanatra alapította szent Fiának elküldését s általa a világ megváltásának üdvtényét. Így változtatta jóra a legnagyobb gonoszt, így dicsőítette meg a bűn által halálra s kárhözatra jutott emberiség felett atyai irgalmát; ekként kellett buknia az első Ádámnak, hogy a második Ádám, Krisztus, Istenhez emelje ismét a bűnös világot.

Ekképen fogva fel e kérdést, nem oszthatjuk a XVI. század végén Hollandiában keletkezett azon tannezetet, mely szerint Isten az üdvre való elhívást illetőleg, az Ádám bekövetkezendő bűnbeesésére való tekintet nélkül intézkedett (ez az u. n. supralapsarismus); sőt inkább úgy vagyunk meggyőződve a bibliából, miszerint Isten eleve végzésének tárgya a bűnbe esett ember, azaz Isten, az ő mindentudóságánál fogva már eleve elrendelte, hogy a bűnbe esett és halálra s kárhözatra jutott emberi nemzetség megváltása végett szent Fiát e földre elbocsátja és általa övéit örök életre vezérli (ez az u. n. infralapsarismus). Akárhogyan gondolkozzék is azonban bárki az első ember bünesete fölől, ez a probléma így elkülönített alakban minden-

képen titokzatos és megfoghatatlan rejtély s csakis a vele kapcsolatos kérdések megvilágítása során foszladozik lassanként az azt övező homály, hogy aztán hittel megragadjuk s tisztán lássuk, a mit véges értelmünk felérni nem bír.

Ádám esetében a bűn keletkezési, fejlődési és végrehajtási mozzanata pillanatszerű egymásutánban jelenik meg előttünk. A mint a kísértő szavának inkább hitelt adott, mint Istennek, nyomban feléledt benne a gonosz kívánság, megszegi a parancsot és elköveti a bűnt. De egyidejűleg feltámad lelkében a törvény áthágása miatt érzett félelem és rettegés is, a minek gyötrő kínai közben elrejtőzik Teremtője tekintete elől. A mindentudó és igazságos Isten pedig hallatja ítéletét elsőben a kísértő, azután az ez által bűnre csábított Éva felett s a bűnért a legnagyobb felelősséggel tartozó Ádámmal kimondja a kárhözható büntetést — a halált. E szerint az első bűnnek következménye gyanánt az őseredeti holdog állapotnak, az Istennel való szent és igaz életnek merő ellentéte, nevezetesen a bűn zsoldja — a halál jött bé a világba és ez kihatott minden emberre, úgy hogy ennek következtében mindenkét vétkeztek (Róm. 5, 12.).

A halál alatt nem pusztán a testi halál értendő, a mit igazol az a körülmény, hogy Ádám testiképen nem szűnt meg létezni azon nap, a melyen Isten ellen vétkezett, ha szinte a bűn miatt megromlott ember egész élete voltaképen nem egyéb, mint az Istennel

dék épülése és jobbúlása nélkül. A reformáció évnapijának közalgésével a Szentlélek szárnylebbeneése érintse, sújtsa meg a mi szunyadó lelkünköt is legalább egy komoly sóhajtásra. Vajha ne adatnék kezünkbe a romlásnak, a pusztulásnak pohara! És ha mégis... Vajha lenne e pohár a mi megpróbáltatásunk pohara — a mi erőinknek összeszedésére, a mi utódainknak okulására, építésére s a protestantismus jövendójének biztosítására és igazabb dicsőségére! Reformáció nagy napja, mindeneket átható Szentlélek hatalma, a te cselekedeteidnek megihlető, főlemelő emlékeivel jövel!!!

Protestáns.

A magánimádkozásról.

(Folytatás.)

A maga egész felkavart mélységében előttünk áll Jákób lelke abban a néhány vonással odavetett rajzban, mit 1. M. 32. r. 24—30. versben olvasunk. „Tusakodik vala ő vele egy férfiú.“ a kit a 28. v. angyalnak, a 30-ik pedig magának Istennek mond. „Látám — úgymond Jákób — az Istent színről-szinre.“ Na hát ez a tusakodás nem más, mint az ő szörnyű lelki harca: Istennel, saját lelkével perlése. A határnál, melyet ha átlép, reggel szemtől-szembe fog állni megcsalt, elkésertett bátyjával, felújúl lelkében még egyszer elkövetett bűne és az halál félelmével rettegteni, de ugyancsak végig vonúl lelkében 20 évi hontalanságának, bujdosásának minden szenvedése, sok keserű órája, miket ama bűn elé állit engesztelő áldozatul. „Mebűnhödtem bűnömért — monhatja Istene előtt: — vétkem zsoldját ezerszeresen lefizettem. Várhatom

tőled Istenem a bocsánatot és segedelmet!“ És harca, tusakodása az éjjeli magányban oly heves, az erőtelen ember oly kemény csatát vív estétől hajnalig az erős Istennel, hogy a harcban testben kimerülve, de lélekben megnyugodva kél fel. Az Isten az ellene *hittel* tusakodót kegyelmesen fogadta, maga elől el nem vetette, a nagy próba után megáldotta.

Mózes, az Isten embere valahányszor az Istentől elébe szabott kötelesség teljesítése, meg a zúgolódó nép fenyegetésének kettős vése szorongatja, azonnal panasza, kétségbeesés kitoró szavával fordul Istenhez. „*Kiálta* Mózes az Urhoz, mondván: Mit cselekedjem e néppel?! Ha csak valami keveset halasztod segítségedet, engemet megköveznek.“ (2. M. 17, 4.) „Monda Mózes az Urnak: Miért nyomoritád meg ilyen módon a te szolgádat? és miért nem találék kegyelmet a te szemeid előtt, hogy az egész népnek terhét én reám vetéd? . . . Nem viselhetem mind ez egész népet, mert erőm felett vagyok. Ha így cselekszel én velem kérlek, ölj meg engemet; ölj meg, ha előtted kedves vagyok és ne lássam az én nyavajámat!“ (4 M. 11 r. 11. skk.) És e keserű kifakadásra Isten nem dorgálja meg azt az embert, a kit bizonyosan az ő lelkének erejével bővebben felruházott, nem utasítja el magától haraggal; ellenkezőleg azonnal teljesíti kérését.

Ilyes a nagy próféta mintegy váddal áll Isten elé a neki szállást és tápláltatást adó özvegy asszony fiának holt teste felett. „*Kiálta* az Urhoz és monda: Én Uram Istenem! azt az özvegyet is, kinél én lakom, megnyomorítottad-é, az ő fiát megölven!?“ (1. Kir. 17. 20.) Panaszos felkiáltásában benne van az a vád, hogy nem elégli meg Isten azt, ha őt veri, de ő érette még mást is sújt, hogy lelke az önvád miatt is elepedjen. Rettenetes fájdalom az, melylyel kitor sorsa, és Isten ellen a sors csapásai által üldözött ember akkor, a mikor az ő sorsa összeköttetvén valakivel valamely viszony által, vele együtt az is szerencsét-

való őseredeti állapotnak, a szent és igaz életnek legnagyobb ellentéte, azaz halál. E végzetes következmény első nyilvánulása az volt, hogy Ádám a kísértő uralma alá került, még pedig nem kényszerítésből, de önként, szabad akaratból; ezzel elvesztette a valódi élet feltételeit s a boldogság helyébe gond, aggodalom, lelki gyötrellem szállta meg lelkét s noha sem állattá, sem sätánná nem változott át, mindamellott éreznie kellett az Isten dicsőségének hiányát (Róm. 3, 23.). Lényéről szétfoszlott az a méltóság, a melylyel Isten őt őseredtileg felékesítette. Ez a szellemerkölcsi halál (Ef. 4, 18; Kol. 1, 21.) csak előképe az örökké tartó halálos romlásnak (Mt. 25, 41. 46; Jel. 21, 8.), mely, ha a váltáság üdvös ténye bé nem következik, az Istentől végképen való elszakadás, a kárhozat kínainak elszenvedése az emberre nézve. Végre a megátkozott földnek verejtékes munkával való művelése, a külső nyomorúságnak keresztjei, mindmegannyi jelképei az elkerülhetetlenül bekövetkező testi halálnak (Zsolt. 90, 3. 5. 6. 7. 8.).

A bűn további okozata lett az Isten képének és hasonlatosságának oly mérvű elvesztése, mely szerint a szellemi és erkölcsi tehetségek annyira elhomályosultak, meggyöngültek és elváltoztak az emberben, hogy többé nem képes arra, a mire a bűneset előtt még képes volt. Noha a halhatatlan személyes lelket a bűneset után sem vesztette el és így lényileg érintetlen maradt, de értelme nem bírja többé tökéletesen fel-

fogni és megösmerni Isten lényét s csodálatos alkotásait; hajlamai, törekvései, cselekedetei nincsenek többé teljes összhangban az Isten törvényével, sőt a kívánságok és szenvedélyek irányítják szívét, lelkét; ezenkívül az anyaföld tövisei és bojtortjainai, a vadállatok ártalmi mind azt igazolják, hogy az ember az eset után többé nem feltétlen ura a világnak; végül, hogy még egyebet is ne említsünk, — szabadakarata szolgává lett, mert nem akaratlanul, de készakarva cselekszi a bűnt.

Az akaratnak e megtévedett irányban való nyilvánulása a bűn miatt elsötétedett értelem és a megtompult érzékek szilaj szenvedélyei következtében történik, úgy hogy már a bűnbe esett embernél az akarat szabadságáról távolról sem lehet szó oly mérvben és oly értelemben, mint a hogy még ezzel Ádám az eset előtt birt vala. A bűn törvénye rabúl ejtette az embert (Róm. 7, 23; Gal. 3, 22.), minek folytán az akarat nagyon is korlátok közzé van szorítva. Mindamellott sem az írás nem tanítja, sem a tapasztalat nem igazolja a deterministák azon nézetét, mintha az ember csupán gépilegesen működő és kényszer törvénye alatt álló lény volna, a ki mint ilyen egyáltalában nem tehet másképen, mint a hogy épen cselekednie kell. Sőt ellenkezőleg úgy áll a dolog, hogy az embernek igenis megvan az a tulajdona, melynek alapján a természeti külső viszonyokat illetőleg, teljesen szabadon érvényesítheti akaratát, például beszélhet,

lenné lesz. Mikor aztán Jézabel elől futva végkép el-
eped. teljes resignációval mondja: „Elég immár az én
életem! Most óh Uram vedd el az én lelkemet!“
(u. o. 19. r. 4. v.) Isten pedig amott a gyermeket fel-
támasztja, itt pedig az elalélt, elcsüggedt embert fel-
emeli, megerősíti, de nem dorgálja, el nem veti.

Hát Jeremiásnak, a nagy siratónak kemény sza-
vai! „Megcsaltál Uram engemet és megcsalatoztam.
Erősebb voltál nálam és felyül haladtál engemet. Mert
miótától fogva szólni kezdettem, kiáltok az ellenem
való bosszúságról és az én romlásomról kiáltok, mert
az Urnak szava nekem mindenkor gyalázatombra és
csúfolásomra vagyon. Azért mondek: Soha arról meg
nem emlékezem, sem az ő nevében többé nem szó-
lok, de az én szívemben az Urnak ígéje olyan volt,
mint az én csontjaimba rekesztetett égő tűz és azt
hordozván, elfáradok és nem hordozhatom.“ (20. 7—9. v.)
És az erre beált önbiztatgatás után a szörnyű átkozó-
dás 14—18. versig. Siralmaiban épen az imádság meg
nem hallgatásával vádolja Istent: „Ha kiáltok és rikol-
tok is, bédugta füleit az én imádságomra.“ (8. v.)
„Felhőt vetettél magad elé, hogy által ne menjen a mi
imádságunk.“ (44. v.)

Mennyi siralmom és jajszó a zsolttárakban! Mennyi
fájdalmas panasz! Milyen megdöbbenő nyíltsággal
állítja Isten elé a szenvedő ember maga fájd-
almát, mind a gonoszoknak Isten'ől türt szerencsés
állapotát, életét! Azok a húrok, miken játszik, mintha
nem is tudnának egyebet, csaknem mindig fájdalomtól
reszketnek. A beléjük rejtett szent fájdalom ma is,
ezredév multán belesajdul szívünkbe. De mennyi ereje
bennök az egyéniségnek! Mennyi energiával áll előt-
tünk az azokban panaszló ember!

A bánatában elfáradt Dávid (6-ik zs.) csak arra
kéri az Istent, hogy „szűnjék meg ő tőle, míg egy kis
erőt vehet, minek előtte elmenne, hogy „azután ne
legyek“ — ügymond. (39. zs. 14. v.) „Elfáradtam a
kiáltásban, megszáradott az én torkom, elfogyatkoztak
az én szemeim, várván az én Istenemet!“ (69. zs. 4. v.)
Van egész zsolttár véges végig fájdalmas panaszszal.

hallgathat, járhat-kelhet, a jó és rossz között választhat
s a saját körében és a rendelkezése alatt álló dol-
gokra nézve bizonyos nemű szabadságot gyakorolhat.
Azonban ez az akarat nem független, nem feltétlenül
korlátlan; ilyenről csak akkor lehetne szó, ha akara-
tunk úgy a jó, mint a gonosz befolyásától teljesen
ment, elkülönített, elszigetelt módon fejlődhetnék s
mind Istennek, mind az erkölcsi törvénynek paran-
csolataival szemközt önálló lehetne. Csakhogy mind-
ezek a tekintetek korlátozzák ám az akaratot. Főleg
pedig legközvetlenebb kapcsolatban van vele az ér-
telem, a belátás, a mely ha esetleg félrevezetésnek,
vagy megtévesztésnek enged, vele az akarat is bűnös
útra sodortatik. Továbbá fegyelmezi azt a lelki-
ismeret, mely nyomban hallatja helyeslő vagy kárhoz-
tató szavát, a szerint a mint jót cselekszünk avagy
gonoszt. És befolyást gyakorol rá maga az erkölcsi
öntudat, mely az egyes tettek mérvéhez s bűnösségéhez
képest most lesújt, majd felemel, most öl, majd meg-
elevenít. Végre hathatósan irányítja azt a nevelés, a
kor, a környezet, és a társadalom, úgy hogy abszolút
szabad akarat az ember nem bír. Épen ezért tel-
jességgel képtelen is arra, hogy visszaszerezze azt az
őseredetű boldogságot, a mely az Ádám bűne miatt
elveszett; merőben erőtelen arra, hogy megsemmisítse

Ilyen a 88-ik, ily mély búsulással: „Az én lelkem meg-
teljesedett nyomorúságokkal és az én életem a kopor-
sóhoz közelget.“ (4. v.) „A hallottak közé számlál-
tattam; mint a koporsóban fekvő megöletettek, kikről
többé meg nem emlékezel, kik a te kezéd által vágat-
tattak ki. A legelső sírba vetetted engemet, a sötét-
ségbe, a mélységes helyekre.“ (6, 7. v.) „A te haragod
reám szállott és minden habjaiddal nyomorgattál en-
gemet.“ (8. v.) Szegény és hoit-eleven vagyok a nyo-
morúság miatt és a te tőled reám bocsátott rettegése-
seket hordozván félek. A te búsulásid én rajtam által
mentek és a tőled reám bocsátott félelmek meg-
szorítottak engemet.“ (16, 17. v.) stb. A keserűség
még olyan hangot is csikar ki az ember szívéből, mely
szerint nem érdemes dolog az erkölcsi tisztaság. „Imé
a gonosz emberek mily szerencsésen nevelik erejüket
e világon. Bizony hiába tartottam én tisztán az én
szívemet és hiába mostam ártatlanságban az én ke-
zeimet, mert mindennap nyomorgattam és minden
reggel ostromoztatam.“ (73. zs. 12—14. v.)

Nagy István.

(Folyt. köv.)

TANÜGY.

A megterhelésről.

Kellemes meglepetésben részesültem a „*Debreceni
Protestáns Lap*“ egyik utóbbi számának olvasásakor,
találván abban következő sorokat: „A megterhelés napi
renden lévő kérdéséhez szól *Lenk Gusztáv dr.*, Jász-
Nagy-Kun-Szolnokvármegye t. főorvosa abban a köz-
egészségi jelentésben, a melyet a vármegye népiskolái-
nak állapotáról a közigazgatási bizottság elé terjesztett
s a melyet a bizottság tájékozás és állandó figyelembe
vétel végett az összes illetékes tényezők számára kör-
rendelet alakjában kiadott és megküldött. *Lenk dr.*
jelentésében kiemeli, hogy mind a kisebb, mind a na-
gyobb tanulók túl vannak halmozva tantárgyakkal és

a bűn és a halál törvényét, a mely az élet lelkének
törvényével állandó tusát viv bennünk; nincs meg az
a szabadsága, hogy akár az üdv elnyerése, akár annak
elvesztése felett dönthessen, a mely gyarlóságok és
fogyatkozások folytán minden tekintetben rászorúl az
sten szabadító és vezérlő kegyelmére.

S valóban egyedül a tökéletes isteni kegyelem
hatályának tulajdonítható az, ha az Ádám bűnbe
eseit ember a jóra fogékony, képes és nem csak ön-
ként akarja, de cselekszi is a jót. Ezt tapasztaljuk az
újjászületés állapotában, a midőn a Szentlélek az ér-
telmet annyira megvilágosítja, hogy ez, az Isten akara-
tát és titkait megérteni tudja s az akaratot is úgy
megváltoztatja, hogy ez állhatatosan a jót hajtja végre.
Mindez azt igazolja, hogy Isten az első bűn miatt
nem bocsátott örökös siralmat és éjszakát az emberre,
sőt a nyomorúságos állapotba jutott emberiségnek
biztos utat mutatott a kibontakozásra, a szabadulásra,
a halál testéből való megváltásra az Ő örök Fiában
Jézus Krisztusban.

Dr. Erdős József.

(Folyt. köv.)

különösen tanórákkal, a mi a növendékek testi és értelmi fejlődésében nagy kárt okoz. A rendkívül tanulságos és üdvös főorvosi jelentésre felhívjuk a figyelmet, annyival inkább, mivel nálunk eddig még az orvosok e kérdéssel nem foglalkoztak, holott az nemesak a tanférfiakat, hanem őket is közelről érdekli. Meglepődtem azért, mert pedagógusok ritkán ismerik el a megterhelést és haladásnak tartom, ha professzorok is sikra szállanak, mert eddig csak orvosok hangoztatták a megterhelés létét és veszélyeit, azonkívül némely értelmes szüle, a ki éles szemmel és aggodalommal szemléli gyermeke kínos vergődését, a mióta iskolába került.

A pedagógusok és a tanfelügyelők nagy része tagadja az értelmi megterhelés létezését és azt csak néhány orvos agyszüleményének tartja. Így nyilatkozik *Neményi Imre* dr. tanfelügyelő is.* Ő azt tartja, hogy nagyon sűrűn és ok nélkül hangoztatják az értelmi megterhelés vádját, pedig minálunk csak elvéve és szerényen emelkednek ily hangok, nem úgy, mint a külföldön, ahol már erősen ostromolják miatta az iskolát és egész irodalom keletkezett arról. Haragra lobbanva így szól *Neményi* egy helyen:

„Az iskola ma százszoros erőmegfeszítéssel és fáradsággal sem képes a kívánatos célt elérni, és noha minden elképzelhetőt kieszeltek már a tanítás megkönnyítésére, szüntelen az iskolai megterhelésről szóló nótának panaszhangjai ütnek meg fülünket és e tekintetben, fájdalom annyira vagyunk már, hogy maguk a tanítók is felve és szinte cirkaalommal méregetik ki a feladandó leckét, csak hogy a növendék esze a nagy megerőltetéstől és gondolkodástól tyúkszemnek kapjon.“**

A mi a cikkirő ama kijelentését illeti, hogy „e kérdésre annyival is inkább felhívja a figyelmet, mivel nálunk eddig még az orvosok e kérdéssel nem foglalkoztak“, szabad legyen megjegyeznem, hogy az orvosok már minálunk is többször felemelték figyelmeztető szavukat, de hangjuk a pusztában elveszett. Bizonyosságul felhozom, hogy az 1894-iki „debreceni országos tanszerkiállítás“ alkalmával a helybeli orvosok kilenc rendbeli felolvasást tartottak, nagyobb részök az iskola egészségtanával foglalkozik és rámutat a mai iskola káros hatásaira. E felolvasásokat *Kenézy Gyula* dr. összegyűjtötte, bevezetéssel ellátta és a kiállítás igazgatósága ki is adta.

Magam is részt vettem a felolvasásokban és „az iskola egészségtaná“-ról értekezve, jó részt az értelmi megterhelést tárgyaltam. Többek között kiemeltem, hogy a mai iskolai rendszer élettani elvek nélkül szükkölködik, a mi feltétlenül megterhelésre vezet.

Ha a nevelésen a fejlődés szándékos vezetését értjük, akkor egyetlen egy nevelő sem lehet el a fejlődés ismerete nélkül. A fejlődés tudománya az élettan. Az élettannal kell tehát minden nevelőnek tüzeten megismerkednie, mert különben kontár a nevelés terén. A gyermek és az ifjú fejlődésével csak az foglalkozzék, a ki a fejlődés törvényeiben járatos.

Minden szervünk érzékeny, könnyen megsebezhető fejlődése szakában; érett korban erős, munkabíró és a külső hatásoknak ellentálló. Ez általános élettani elv. Ez általános élettani elv ellen vét a nevelés és különösen az iskola. Az iskola a fejlődés korában fogadja be az embert és mikor elbocsátja, még akkor sem érett. És mit kíván tőle a mai iskola? Kíván tőle olyat, amire csak fejlett ember képes és annyit, a mi

alatt érett ember is meggörnyedne. Még mindig közkeletű a Horatius-féle tanítás: „Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit, fecitque puer, sudavit et alsit.“* A pedagógusok nagyra vannak vele, sokszor hivatkoznak rá és buzdításul használják. Voltaképpen pedig hova vezet?

Elvezet oda, a hova a mai iskola elvezet, a testi és értelmi gyötrelmekre, az elsatnyúlásra, az idegbajok előállítására, a szembajok kifejlődésére, szóval az egész-ség megrontására.

Vajjon kíván-e az iskola olyat, a mi a gyermek értelmi tehetségét meghaladja és annyit, a mi testi erejét felülmúlja?

A közoktatási törvény rendelkezése szerint hat éves korában fogadja be az iskola a gyermeket, tehát a fejlődés szakának elején. Hat éves korában még nagyon tökéletlen agyának a szerkezete. Hét éves korában kezd agyának homloki része fejlődni, tehát a gondolkodás székhelye akkor kezd csak fejlődésnek indulni s akkor, a mikor kiméletre szorú, befogjuk erős értelmi munkára.

A gyermeknek a szeme romlik meg legelőször. A megromlást a szem alkalmazkodása okozza. Minél apróbb tárgyakat kénytelen a gyermek szemügre venni és minél közelebből, annál hamarabb köszönt be a közellátóság. A mai tanítás rendjének főbenjáró hibája, hogy nem a füle támaszkodik, amiben kárt nem tehet, hanem a szemre.

Még alig küzdötte le a gyermek az írás-olvasás mesterségének nehézségeit, újra nagy fába kell vágnia a fejszét. Neki kell gyürkőznie a nyelv filozófiájának, a nyelvtan tanulásának. Hét éves gyermekek következő feladatokat kapnak: „Írjátok ki a következő mondatokból a főrészeket, vagyis mind az alanyt, mind az állítmányt, úgy, hogy azok magukban is mondatokat alkossanak. Gyuri a mezőre hajtott. Mari az udvaron sétál.“ Nyolc éves gyermekek pedig ilyet: „Írjátok tiz olyan mondatot, melyekben tárgynév legyen az alany kiegészítője!“ Továbbá ilyet magol: „1. A jelző lehet birtokos jelző is. 2. A birtokos jelző azt fejezi ki, hogy valamely tárgynak vagy személynek ki vagy mi a birtokosa. 3. A birtokos jelzőt így is mondhatjuk: birtokos; s a vele jelzett szót így: birtok. A birtokos és birtok összeköttetését birtokviszonynak mondjuk. 4. A birtokos viszonyban lévő szavak arra a kérdésre felelnek: kinek vagy mije? 5. A birtokos jelző gyakran nak, vagy nek ragot vesz fel.“

De nemcsak a nyelvtan, hanem a többi tantárgy is bizonyosságot teszen róla, hogy az iskola olyat kíván, ami a gyermek értelmi tehetségét meghaladja. És ha hozzátesszük, hogy 8—10 órai értelmi munkát végez a gyermek az iskolában és otthon, akkor nyilvánvaló, hogy ép fejlődésről szó sem lehet.

Élettani kutatások kiderítették, hogy meglett ember izma 8 órai munkát elbir, azontúl kimerül és csak béna állapotban kinlódik, amit a fáradság érzete is tudtul ad. A gyermek izma 8 órát sem bir el. Ha a testi munka szervei 8 órai tevékenység után kimerülnek, mennyivel inkább merülnek ki az értelmi munka szervei.

A mai iskola az összes ismeretek alapos közlésére és elsajátítására törekszik, tehát encyklopediai terjedelemre van berendezve, elvégez mindent és az életre semmit sem biz.

Ha az orvos megterhelésről panaszkodik, azzal

* Ars poetica.

* Sajátlagosságok a pedagógia világából. Ujpest. 1893.

** U. o. 27. l.

az egyöntetű ellenvetéssel találkozok, hogy az ismeretek sokasága, a tudományok folytonos gyarapodása nem tűr semmiféle megszorítást, de meg a megélhetés, a nagy vetélkedés miatt nagy tudományos készültséget követel. Hiábavaló okoskodás! Én azt tartom, hogy az élet célja a birás és nem a tudás. A ki nem bírja mindennapi kenyerét megkeresni, annak ügyis hiába való a tudomány. De még ha a tudomány is az élet célja, úgy oktassunk, hogy az egészségben kár ne essék. A módszert kell megváltoztatni s azzal új kor-szak állana elő a nevelés terén.

A szemek kívül semminek sem dül neki annyira az iskola, mint az emlékezetnek. Ismeretlen tárgyakat, elvont tárgyakat már 6-7 éves korában tanul a gyermek, ismeretlen fogalmakat és érthetetlen meghatározásokat szintén már abban a korban magol. Egész könyveket bevág s e bevágásról számot kell adnia a vizsgálatokon. Azt csak úgy teheti, ha éjet-napot összetesz.

Ugyanílyan értelemben irtam 1893-ban a Természettudományi Közlönyben „A nevelés egészségtana” címen és 1894-ben „Az oktatásról egészségtani szempontból” szintén a Természett. Közlönyben, fejtegetvén a mai iskolai rend és módszer káros voltát és felsorolván az iskolai betegségeket.

Én azonban meddőnek tartom az orvosok felszólalását, meddőnek a szülék passiv protestálását is, mert látom a külföldi példát, ahol már régi keletű az orvosok küzdelme. Munkájuk sisiphusi erőlködés marad mindaddig, amíg a pedagógusok nagy része szintén át nem látja, hogy valóban megvan az értelmi és testi megterhelés s épen e ténynek eredménye az iskola meddősége.

A paedagógusok azonban még nagyon messze állnak a megtéréstől, a közoktatási kormány is még nagyon távol áll e mozgalomtól, mert látjuk, hogy valahányszor gyűléseznek a szakférfiak és a kormány küldöttei, annyszor megnehezítik a tanulók feladatát. A gyermek és a gyermekifjú leszereléséről még szó sincsen. Még mindig megvan a vetélkedés az egyes országok között; még mindig azt az országot tartják a kultusz legmagasabb fokán állónak, ahol a hűrt legjobban megfeszítik; még mindig athléta munkát végeznek nálunk is, a külföldön is, nemcsak a gyermekifjúval, hanem a gyermekkel is, mind a testi mind az értelmi gyakorlat terén.

Felméri nagyon elvetette a sulykot, amikor az atlétákat értelmetleneknek és faragatlanoknak mondta s így nyilatkozott: „Az agyvelő mely mind az izommunkának, mind az értelmi munkának eszközlője, az izom erős foglalkozása alkalmával nem ér rá az értelmi munkára. Az agyvelőnek az izmokkal való elfoglaltságából magyarázhatni meg a professzionátus atléták és durva munkát végző egyének értelmetlenségét és faragatlanságát. A testi erő rendkívül működőkészsége rendszerint a magasabb tehetségek rovására esik. Ismeretes tény, hogy szellemileg ritkán tűnnek ki azok, kik idejük javarésztét testök és izomerejük nevelésére fordítják. Azokról, kik magokat kizáróan izomműködésre szentelik (akrobaták), hiányos az érzékenység, a tapintat, megfontolás és magasabb fokú értelem. Talán azért kérdezhetette *Hippokrates*, vajjon van-e az atlétáknak lelkök?*

Felméri bizonyára abból a tényből indul ki, hogy a mai tudósok satnyák, éhletlenek, vakok, idegesek

* Neveléstudomány. II. kiadás. 185. l.

és abból azt a következményt vonja le, hogy tudós nem lehet athléta. A mai iskola csakugyan nem nevel atlétákat, de abból semmiképen sem következik, hogy reformiskola ne nevelhessen atlétákat. A külföld egy pár reformiskolája már rég rácsáfolt.

Ugyanolyan joggal mondhatta volna *Felméri*, ismeretes tény, hogy szellemileg ritkán tűnnek ki azok, kik idejük javarésztét saru vagy kabát készítésre fordítják. Pedig a vargák és a szabók rendszerint nem atléták és még sem tudósok.

A testi munka nem hátráltatja az értelmi erők kifejtését, sőt arra feltétlenül szükséges. A test ápolása egyúttal az agyvelő javára szolgál, a jól megtermett értelmileg is munkabíróbb, mint a satnya. A mi tudósaink is többet tudnának teremteni, ha az iskolában nemcsak eszközket, hanem a kalapácsot is forgatták volna. Műhely kell minden iskola mellé és a könyvvel együtt pörölyt is adjanak a tanuló kezébe. Az értelmi erők kizárólagos használata elfajulásra vezet.

Legányi Gyula dr.

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűléséről.

[Folytatás.]

Az értekezleti közgyűlés a békés-bánai ev. ref. egyházmegyének esperese ékes szavaiban tolmácsolt hitrokoni szives üdvözlését hálás szívvvel fogadta.

Hasonló nemes érzelmeknek volt a közvetítője *Juhász Mihály*, a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház buzgó munkás főgondnoka és Hódmezővásárhely város derék polgármestere, a ki a város törvényhatósága nevében és megbízásából ekként üdvözölte a közgyűlést:

Főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi egyházi Értekezlet!

Államnak és egyháznak egyaránt feladata az, hogy az állampolgárok szellemi és anyagi jóllétét előmozdítsa, hogy eszközt, hatalmat és oltalmat nyújtson polgárainak az ember életcéljainak megvalósítására. Ha az államhatalom kezelése biztos, igazságos és részrehajlatlan, akkor az, az állampolgároknak úgy összeségben, mint külön egyes osztály szerint is megadja a jogvédelmet, biztosítja azoknak állampolgári jogait, biztosítja lelkiismereti szabadságát, s vallásos meggyőződésüknek szabad követését; viszont az egyház, mint a lelkiismereti szabadság s vallásos meggyőződés sikeres érvényesítésére hivatott egyesülés, akkor tölti be méltóan feladatát, ha magát az állam kiegészítőjének tekinti, ha nem akar az államban, külön államot képezni, hanem az állam törvényeinek megtartásával törekszik megvalósítani azon magasabb célt, mely az embert kedvessé teszi Isten, a haza és embertársai előtt.

Hála a gondviselésnek — mi immár abban az időben élünk, mikor mind az állam teljesíti a vallásfelekezetek iránti feladatát kedvezés és megkülönböztetés nélkül egyaránt, mind pedig az egyházak magaslátára jutottak el hivatásuknak s az államok karöltve munkálnak az állampolgárok szellemi és anyagi jóllétének előmozdításán.

Az igen tisztelt egyházi Értekezlet mai tanácskozásának egyik célja, hogy egyfelől az általam jelzett

kettős feladat dokumentáltassék, s hogy másfelől az állam létezésének jogosultságát, s az egyház fentartásának szükségét tagadók előtt meggyűjtassék, éleszessék a vallásnak örökké világító fátyla, azért, hogy a már tévtanokkal messze félrevezetett tévelygőket visszavezesse az örök igazságnak, az Isten félelmének, a hazaszeretnek, s a vallási hithűségnek igaz ösvényére. Ily nemes és magasztos feladat teljesítése alkalmakor városunk törvényhatósága, mint a politikai államnak egyik organuma hazafias örömmel jár a tanácskozők kezére, örömmel üdvözlí a tanácskozőkat falai között, s az igaz meggyőződés lelkesedésével kíván sikert és Isten áldását nemes munkájukhoz.

Az értekezleti közgyűlés Hódmezővásárhely város törvényhatóságának őszinte szíves üdvözlét szintén lelkesült örömmel fogadta s kifejezést adott abbéli hő kívánságának, hogy e nemes város falai közt lakozzék állandóan jó békesség, erősödjék, gyarapodjék egyházunk és virágozzanak iskoláink a haza javára és Isten dicsőségére!

Szeremlei Sámuel hódmezővásárhelyi ev. ref. lelkész, a méltán országos nevű és elismert tudós író, a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház üdvözlét jelenté a közgyűlésnek az itt következő keresetlen, de annál jelentősebb szavakban:

A hódmezővásárhelyi ref. egyház üdvözlétét jelenem az igen tisztelt közgyűlésnek.

Méltán örülünk mi annak, hogy a közgyűlést keblünkben fogadhatjuk, mert mióta gyülekezetünk fenn áll, még soha sem volt szerencsénk ahhoz, hogy kerületünk széles mezejéről s főleg a távolabbi részokről hitsorsosainkat s lelkésztársainkat ily szép számban igénytelen falaink közt üdvözölhettük volna. Mi csendes egyszerűségben éltünk távoli és félreeső helyze tünkben. Nem láthattunk nagyra; valami különös súlyt, a központosság fontosságát és tekintélyét nem igényelhetjük magunknak, mert hiszen túlnyomóan mezei gazdák laknak itt, kik az Irás ama szavait alkalmazhatják magokra: „*Nem vagyok én próféta, szántó-vető vagyok én*“. De azért ez a szántó-vető nép tiszteli és megtudja becsülni a próféták fiait. Van benne szeretet és hűség szent vallása és egyháza iránt s szíve feldobog, mikor ennek legfőbb kormányzóit és lelki atyáit, mint kedves vendégeit színről-színre láthatja és fogadhatja.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Nekem úgy tetszik, hogy néhány év óta, a mi szóvivőink nagyon sokszor igen komor színekkel festik egyházunk mai állapotát s hogy ennek következtében messzire mentünk az ön-bizalmatlanság és az egyházi rémlátás mezején, a mi, örüllői tisztünkkel aligha egyeztethető össze; különösen veszélyes pedig a gyöngye szívűekre, minők minden társaságban nagyobb számmal találhatók. Most itt van alkalom, hogy mint a távolból összeérkezett atyafiaknál tapasztalható, egymás tekintetén és látásán éledjünk és erősödjünk. Az lenne mindnyájunkra nézve legnagyobb öröm és nyereség a találkozásból, hogy ha azon, a mit egymástól látunk és hallunk, mindnyájan megtanulnánk lelkesedni s mikor a teendőkre nézve a helyes út-at-módot keressük, egyszersmint hitet, reményt és bátorságot is meritenénk a jövődre nézve.

Ez áldást kívánom én az igen tisztelt közgyűlés tagjainak, a vezéreknek ép úgy, mint a közembereknek s kívánom egyszersmint, hogy valamint a mi egyházunk testvéri szeretettel és örömmel várta és fogadja Önöket, úgy Önök is találják kellemesen magokat sze-

rény társaságunkban s ajándékozzanak meg minket nagyrabecsült bizalmukkal és jóindulatukkal.

A mily hálás elismeréssel és örömmel fogadta az értekezleti közgyűlés annak idején a hódmezővásárhelyi egyház testvéries meghívását, ez őszinte szívből fakadt üdvözlés hallatára épen olyan nemes hangon adott kifejezést köszönetének azért a lelkes buzgó áldozat készségért és hitrokoni vendégszeretetért, melyet a hódmezővásárhelyi egyház presbyteriuma és összes hívei az értekezleti tagok iránt tanúsítottak.

Az elhangzott üdvözlőtekre az értekezleti közgyűlés nevében gróf Degenfeld Schomberg József világi elnök válaszolt, nemes, méltóságos és közfigyelemmel kísért beszéddel, ezeket mondván:

Nagytiszteletű esperes úr! Tekintetes polgármester úr! Nagytiszteletű lelkész úr!

Midőn a tiszántúli egyházkerületi egyházi értekezlet a hódmezővásárhelyi egyház által gyűlés tartásra meghívott s egyházmegye, város és egyház részéről itt a legszívélyesebb és legbarátságosabb fogadtatásban részesültünk, méltóztassanak nekem megengedni, hogy mint az egyházi értekezlet világi elnöke, az értekezlet hálás köszönetének adjak kifejezést.

Nagy örömmel fogadtuk a meghívást s nagy örömmel jöttünk ide, mert mindannyian, kik valaha Vásárhelyen megfordultunk, ismerjük ezen nagy egyházközségünk híveinek munkás egyháziasságát és azon dicséretes tulajdonságát, hogy egyházuktól és iskoláiktól az anyagi áldozatot épen nem sajnálják s épen ezért a mai körülmények között alkalmasabb, megfelelőbb helyet nem is találhattunk volna értekezleti közgyűlésünk megtartására, mint épen Vásárhelyt, hol értekezletünk tagjai, csak épületest tapasztalhatnak az egyházi élet terén.

Avagy lehet-e az egyháziasság, az egyház és iskola iránt való áldozatkészég terén fényesebb példára hivatkozni, mint épen ezen értekezlet világi elnöki székben elődömre, néhai Kovács Ferenc úrra, ki szintén a vásárhelyi egyháznak volt szülőtte és tagja.

Pedig az egyháziasság, egyház és iskola iránti áldozatkészég terén való jó példaadás soha sem volt oly hasznos és szükséges, mint a mai időkben, a mikor fájdalom, oly sokszor kell az egyház iránti lanyhasággal és közömbösséggel találkozunk, holott éppen ma, egyházunk megváltozott életviszonyai közt volna legnagyobb szükség arra, hogy minden református ember lelkesedéssel ragaszkodjék egyházához, s annak anyagi és szellemi előmenetelét minden erejével előmozdítani igyekezzék.

Ilyen körülmények közt azon reményben jöttünk ide s hogy ezen reményben nem fogunk csalatkozni, az meggyőződésemm, hogy Vásárhelyen mindannyian csak szépet és hasznosat fogunk tapasztalni és tanulhatni az egyházi élet terén s hogy az itt tapasztaltakat és tanultakat értekezletünk tagjai az egyházkerület egész területén hasznosan fogják értékesíthetni, miáltal értekezletünk egyik jelentékeny célzata is előmozdítást fog nyerni.

A midőn a kegyes meghívást és szíves fogadtatást még egyszer megköszönöm, felkérem a mélyen tisztelt egyházi értekezletet, hogy a kitűzött tárgysorozat letárgyalásához hozzá fogni méltóztassék.

Az értekezleti közgyűlés kész örömmel s egyező hálás érzelmekkel csatlakozott világi elnöke szép szavaihoz s kifejezést adott annak, hogy az egyházmegye, egyház és város szeretetéből s élénk érdeklődéséből kitarást merít a további nemes munkához.

Erre megkezdődött a tanácskozás a tárgysorozatban megállapított sorrend szerint.

Az 1898. évi szeptember hó 7. napján Debrecenben tartott értekezleti közgyűlés emlékkönyvének 67—71. lapjain olvasható alapszabály-tervezeti javaslat szövegét a jelen közgyűlés, az előértekezleti megvitátás alapján és indokából felolvasottnak tekintvén, azt pár lényegtelen irányi módosítás után megállapította s megbízta az elnökséget, hogy az alapszabályt megerősítés végett terjeszse a jövő hó 14-én tartandó egyházkerületi közgyűlés elé.

Következett dr. Imre József hódmezővásárhelyi tudós orvos hitrokönunknak széles körű tanulmányra valló, nagy érdekű felolvasása „a protestantismus védelmi eszközeiről“, melynek folyamán a kü országi és hazai egyháztársadalmi, valláserkölesi állapotok lélektani hű felmutatása kapcsán, behatóan fejtegette és indokoltan kimutatta, hogy a protestantismusnak a saját védelmére s egyházunk erősítésére nézve, mely feladatai vannak s hivatásához képest miként kell betöltenie missióját a templom, a nevelés, az irodalom és társulás — mint védelmi eszközök — segélyével, illetőleg céltudatos fejlesztésével és termékenyítő hatásával. Ezt az éber figyelemmel hallgatott eszméletű értekezést az Évkönyv egész terjedelemben közölni fogja, a nagyválasztmány annak idején gyűlésileg tárgyalja s ez úton is felhívjuk rá tisztelt olvasóink figyelmét.

Zsigmond Sándor mint előadó előterjesztette az 1898. évi szeptember 7. napján tartott debreceni közgyűlés 3. számú határozatával kiküldött bizottság jelentését, mint javaslatot „a fegyelmi esetekre, fegyelmi büntetésekre s eljárásra vonatkozó egyházi törvények kiegészítéséről és módosításáról“ s jelenté, hogy ezzel szemben kisebbségi külön vélemény is fejeztetett ki. Kapcsolatban béterjesztette dr. Hajnal István nagyválasztmányi tag írásba foglalt saját külön véleményét, szóbeli indokolás és határozati javaslat kíséretében. Beható eszmecsere után, világi elnök javaslatára határozatilag kimondta az értekezleti közgyűlés, miszerint kérést intéz a főtiszteletű egyházkerületi közgyűléshez a végett, hogy miután a jelenleg érvényben levő egyház-fegyelmi törvények a megváltozott viszonyoknak nem minden tekintetben felelnek meg, az egyházkerületi közgyűlés forduljon a konventhez az iránt, miszerint az egyházi fegyelemről szóló szakaszok a zsinati törvényhozás által korszerűen módosíttassanak, mire nézve a fent jelzett bizottsági munkálatot is, mint felhasználható anyagot rendelkezésre bocsátja, illetőleg felterjeszti az Értekezlet az egyházkerületi közgyűléshez.

(Vége köv.)

A tizenkettődik órában.

— Ének-ügy. —

Az énekügyi bizottság t. elnöke október hó utoljártüze ki határidőül az ének szövegek beküldésére nézve, mikor is aztán a beérkezett anyag rendszerezettvén, az énekügyi bizottság elé terjesztetik elbírálás végett.

Kevés idő van hát már hátra eddig. A beérkezett anyag — mint tudom — tekintélyes csomag, vajha a tartalom is hasonló lenne! De én hiszem, hogy a majdan megjelenendő új énekes könyvet nemes önérettel mutathatja fel az irodalmi ítézet előtt is ref. egyházunk.

Azonban, mióta a dallamok megállapítása meg-

jelent, egy sötét felhő kezd szétterjedni ének-ügyünk derült egén, s ez nem egyéb, mint az, hogy igen sokan saját kedvenc eszméiket, dallamaikat, nem tudják alá rendelni a közakarathoz, nem tudnak róluk lemondani s minden útat-módot megpróbálnak akaratuk érvényesítésére, kifogyhatlanok az argumentumokból, még a tekintély szavát is hallatják, csak hogy nézetük szerint az ő kedvenceik megmaradhassanak!

Bőven ki volt már fejtve, hogy az énekügyi bizottság zenészeti szakosztálya mit, miért cselekedett, de azért csak igen röviden hadd mondjam el, hogy mi igazán minden egyéni érzést levetkőzve bántunk el a dallamokkal, igazán úgy, mint egy megvénhedett orvos a hullával, semmit mást nem kerestünk bennök mint a zenészeti értéket s a gyülekezetbeni alkalmazhatóságot.

Mindenesetre a zenészeti érték az első, s mondhatom, hogy a megállapítottak közt nincs csak egy is, mely ennek híjával volna, míg ellenben ha bármily természetű remek volt is egy némelyik, de a gyülekezeti éneklésre nehéznek találtatott, irgalmatlanul elhagyatott. S itt megvallom, nekem is sok kedves énekműtől kellett elesnem. Például: nekem igen kedves dallamom a 27-ik Zsoltár, de vizsgálja meg bárki akár Szotyoriban, akár Szügyiben, akár saját felfogása és kidolgozása szerint, hogy nem kell-e megvallania, miszerint gyülekezeti éneklésre nézve oly nehézkes, alkalmatlan, hogy talán egy gyülekezetben se énekeltek kellőképen, mert nem tudták, a nép nem volt képes saját mivoltjában betanulni, s énekelte — mint oly sok mást — rosszul?

Azért — ha kimarad is — én nem hiszem, hogy a 27. Zs. dallama kihaljjon, mert a hol gyülekezeti énekkarok vannak és lesznek (ezután pedig lesznek, mert az énektanításra nagyobb gond fog fordítatni), azok az ilyen dallamokat nem engedik elenyészni, mert csakugyan ez a Zsoltár és több is vele együtt csak is egy jól vezetett s betanított énekkar számára, nem pedig gyülekezeti éneklésre valók!

Intést kaptunk, hogy ezt a Bálám számara éneket, melynek mind versezete, mind dallama merőben ellenkezik a magyar érzék- s érzéssel, okvetlen megtartsuk, mert egy bizonyos vidéken a nép nagyon szereti! Hát én úgy tudom, hogy a nép azon a vidéken nem szokott a templomban énekelni, csak a kántor meg a gyermekek mondják, ez az ének soha magyar énekes-könyvben benne nem volt, csak úgy írásban élt, (én az új-népi Codexben láttam először 1646.) fordítás németből, a királyhágotntúli atyafiak 1836-ban bevették, (elég rosszul tették) már most mi azzal a magyar gyerekekkel, a ki már az óvodában a Pósa bácsi zengő magyar verseit tanulta, ez iskolában tanítassunk ilyen természetével merőben ellenkező verseményt, s a templomban, hol az Isten ígéje magyar nemzeti nyelvünkön hirdettetik, énekelteünk ilyen német miszt, ez úgy hiszem teljesen ellenkezik a megújulás eszméje és kivihetőségével; — de meg — ha csakugyan létezik széles e hazában olyan szerencsétlen vidék, a hol az ilyen éneket nagyon szeretik, avagy nem az-e a mi kötelességünk, hogy ebből a nyavalyából azt — a magyar érzék és izlésbe való nevelés által — kigyógyítsuk?!

Hasonló káros kívánság az, hogy azt a „Haydn-féle“ melizmás idegen éneket is tartsuk meg, csak azért, mert benne van az erdélyi énekesben! Bizony-bizony mondom, hogy szinte várom már, mikor szólit fel valamelyik „gütgesinnt“ atyafi, hogy a „Gott erhalte“-t is öltöztessük magyar nadrágba!

Egy ilyen közmunkánál, mely milliók kedély világát lesz hivatva irányozni, nem szabad az egyéni nézeteknek helyt engedni, itt azt kell egyedül tekinteni, a mi vezet erőről-erőre, nyereségről-nyereségre, s a mi a mi népünk érzelmei szerint könnyen elsajátíthat, és jól, helyesen sajátíthat el.

Intést kaptam, hogy be kár volt a 36. zs. dallamát törölni, már szépen át lett dolgozva ezen a „Vigak a föld lakosai“. Itt a ferde, de hát megszokott kedvenc egyéni nézet! Hát ki zenghet manapság azon a hosszas, vontatott, mélység s magasságban járó dallamon *aratási örömet*? Egy hatalmas, erőteljes ének kar igenis előadhatja jó hatással némely ünnepélyes alkalommal, de gyülekezeti énekül többé, ezutánra? . . . távol legyen tőlünk!

Ilyen kedvenc eszme az is, hogy a 73. zs. dallamát okvetlen meg kell tartani, mert az általánosan kedvelt „A menyekben te vagy nekem“ annak a verse, s halotti alkalmakkor igen szokásos a templomban. — Mindez igaz, dehát: annál az egy versénél több nincs, dallamára egy ének se megy, a dallam különben is csak olyan középszerű, minnek vele helyet foglalni s vele más jót kiszorítani, át lesz írva egy más szebb dallamra s lehet tovább is halotti prédikációkor használni.

Hogy egyik vidéken az, másik vidéken ez a kedvenc ének, erre mi tekintettel nem lehettünk, nekünk az összesség szempontjából kellett munkálkodnunk s mi tevünk ezt szent buzgalommal, nagy lelki örömmel, törekedvén egyedül csak oda, hogy énekes-könyvünk a legszegényebb faluban így, mint a legfényesebb városban meg tegye a kellő szolgálatot.

De nem akarok több példát felhozni (pedig bizony mondom, halommal áll nálam a mindenünnét érkezett jó tanács, útbaigazítás, véleményezés, melyen ha indultunk volna, a „Száz mese“ molnánya sorsára jutottunk volna), legyen elég ennyi is.

A szövegek beküldésének határideje itt van, a dallamok megállapítottak, a tizenkettődik óra — hogy a bírálók döntsenek — elérkezett, nagy reménykedéssel kérem a t. érdeklődő közönséget, méltóztassanak várni, jó reménnyel lenni s a bizottság jó akarata, elvhű sége, evangéliumi buzgalma felől nem kételkedni, mert a mit tettünk, Isten dicsőségére, evangéliumi egyházunk javára cselekedtük.

Gyoma, 1900. október.

Kálmán Farkas.

Levél a Szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztőség!

Tekintetes Szabó Zsigmond egyházmegyei tanácsbíró úr, az én szeretettel teljes drága barátom, sziveskedett a szatmári egyházmegyénk őszi közgyűléséről írott referádám utolsó passzusára reflectálni.

E tárgyban már kaptam volt egy levelet; hogy kitől? . . . azt nem kell kérdeni sem. Én e levelet felbontatlanul s így természetesen olvasatlanul, borítékba téve azonnal visszaküldtem oda, a honnan eredett.

A tekintetes Szabó Zsigmond egyházmegyei tanácsbíró úr, az én szeretettel teljes drága barátom közleményét átolvastam, már csak a styl szépsége s az okoskodás piramidális nagyszerűsége kedvéért is. Mindazon által válasz nélkül akartam hagyni, épen

nem levén kedvem és időm a nyilatkozatok és viszonzások himes mezején sátorozni.

Azonban e becses lapok olvasói iránti figyelemből, mégis válaszolok — röviden.

1. Tekintetes Szabó Zsigmond egyh. m. tanácsbíró urat, az én szeretettel teljes drága barátomat, mindenek fölött az bántja, — s jellemzésre alig kell többet fölhoznom — hogy azt a referádát az „egyházmegyei főjegyző“ követte el.

Mea culpa, mea maxima culpa! . . .

Azaz hogy mégsem. Mert azt a szépség (!) hibát egyszerűen a tollam neki iramodása cselekedte meg. Mi türes-tagadás, a tájon, mikor incriminált referádám nagy sietve papírra vettem (a nagytiszteletű szerkesztőség tanúm lehet rá hogy sietve írtam), annyiszor, de annyiszor kelle hivatalosan leírnom, azt a titlust, hogy akaratlanul is ráment már a tollam. S bizony magam néztem legnagyobbat, mikor ott láttam a hivatalos titlust nevem alatt.

De ha már az én szeretettel teljes drága barátomnak épen ez nem tetszik: imé a nagytiszteletű szerkesztőség sziveskedett levakarni a titlust szerkesztői megjegyzésével s én állom a tüzet, mint egyszerű gregarius pap is.

2. Az én szeretettel teljes drága barátom azt akarja elhítenni e becses lap tisztelt olvasóival, mintha én műfelháborodást sceniroztam volna és pedig — solo.

Ha indiscret akarnék lenni, egész sor nevet hozhatnék elő nagytiszteletű szerkesztőség, azokét t. i. a kik velem együtt érezték azt a kellemetlen impressiót, a minnek igénytelen tollam csak futólagos rajzát adta vissza. S pláne világi részről jött az első megnyilatkozás, a mit, — megvallom — nekem (eltekintve a szomorú dologtól) jól esett hallanom.

3. Az én szeretettel teljes drága barátom sine ira et studio (!) kisüti reám, hogy én hivatalos titkot árultam el és nyakamba zúdit egy rettenetes §-t, a mely nem jogosít föl engem hirlapi tudósításra.

No már ez alatt a vádcsúly alatt csak össze kell roskadnom — gondolá az én szeretettel teljes drága barátom. Nem, nagy! szerkesztőség! nem roskadtam össze; sőt ime, fölemelt fővel mondom, hogy: soha semmit nem fogok hivatalos titok gyanánt őrizni a mit az érdekeltek már a hivatalos tárgyalás előtt ismernek, tudnak; már pedig a szóban forgó dologról az én szeretettel teljes drága barátom s rajta kívül úgy lehet egyebek is, jóval előbb értesülve voltak, mint én, te, ő és mi, ti, ők. Hivatalos titok, a mit épen az érdekeltek előre tudnak!! . . . Az a — macska.

A mi azt illeti, hogy a törvény idézett §-a nem ad nekem jogot a hirlapi tudósításra: me Hercule! nem tudok mit tenni egyebet nagy! szerkesztőség! — falom ezt a kiválóan jóizű Hombár Mihály-féle apodiktitást.

4. Az én szeretettel teljes drága barátom teljes-séggel magán-ügynek akarja devaloálni ezt a famozus ügyet, s féltékenyen látszik örködni egy két tagból álló család érdeke fölött.

De hát én Teremtőm! Egy egyházmegyei tanácsbíró hogyan gondolhatja azt, hogy a „salus personae“ mindenek fölött álló, fölötte még a „salus rei publicae“-nek is? Csak úgy, és akkor, ha a personának „édes sógorom.“

5. Az én szeretettel teljes drága barátom ugyan ám forcirozza, hogy vonjam le a consequentiát.

Hát levonom — őh nem a consequentiát, hanem — a conclusiót. Amarra talán még ráérek. S a conclusio ez: semmiképen nem utolsó dolog, ha valaki hátvédül egy tanácsbíró édes sógorral dicsekedhetik.

Sapientia sat.

Ezuttal nem szólok többet. De ha provokálva leszek: akkor szólani fogok. Hanem előbb akkor is keztyüt húzok; mert evvel a témával keztyütlen kézzel foglalkozni — hogy is mondjam! — nem nekünk való.

Fogadja a nagytiszteletű szerkesztőség kiváló tiszteletem szíves nyilvánítását.

Majtis, 1900. okt. hó 14.

F. Varga Lajos.

KÜLFÖLD.

Amerikai levél.

(Róm. kath. népszámlálás Amerikában. Presbyterianusok missziói munkássága Chinában és Japánban. Az evangelium fordítása „tagolog“ nyelven. Philippinek evangelizálása).

Most, hogy az E. Államok kormánya által fogatatosított tíz évi népszámlálás nagy munkája be van végezve, kedvet kaptak az amerikai katolikusok is magokat „meg népszámlálni“, (a hivatalos népszámlálás iveri ugyanis a felekezeti hovatartozandóságra nem nyitottak rubrikát). Az eszme a washingtoni kath. egyetem tudós tanári karából indult ki, s azzal okadoltatik, hogy ennek megejtésére szükség van, mivelhogy az eddigi, idevonatkozó kimutatások nagyon hiányosak és megbízhatlanok, elannyira, hogy az amerikai katolikusok még sohasem voltak és lehettek tisztában létszámokkal illetőleg.

Az az egy bizonyos, hogy talán széles e föld kerekiségén olyan tendenciozus és minden részletében megbízhatatlan statisztika nem lett összeállítva, minővel bírnak az amerikai katolikusok. Szinte azt mondhatnám, hogy Amerika szerte szálló igévé lehetne, s a hazugság jellemzésére elegendő lenne, ha valaki csak ennyit mondana: „olyan igaz, mint az amerikai kath. egyház statisztikai kimutatása.“ De hát mi ennek az oka? kérdeheti valaki. Ennek kérem, nagyon sokféle okát lehetne adni. A róm. kath. egyház először is szegényli alárendeltségét elismerni egy ilyen nagy prot. országban, hol emelkedni ereje s áldozatkészsége legnagyobb kifejtésével sem képes, aztán a pápás egyház szeretet hivalkodni, s itt nincs mivel. Se nem gazdag, se nem hatalmas, se nem uralmon levő, se nem tekintélyes. Sőt ellenszenves, még saját egyházának liberalisan gondolkodó amerikai születésű tagja előtt is. Az amerikai kath. egyház, statisztikája megbízhatlanságára vonatkozó támadásokkal szemben azzal védekezik, hogy nem képes ellenőrizni az idegen kath. államoktól beözönlő hívek folytonos fluctuatióját. De mért képesek erre a többi felekezetek, melyek őket számban is messze túlszárnyalják s melyek az elképzelhető legpontosabb statisztikát teszik közzé minden éven híveik létszámáról, az egyházak fejlődéséről, gyarapodásáról?! A kath. egyház nem akar öszinte lenni még saját híveivel szemben sem, s mindezideig vonakodott egy alapos statisztikai kimutatás összeállításától. Hogy ezuttal öszinte lesz é (a mi neki nem szo-

kása) az majd megvállik, ha előttünk lesz az új shematismus!

* * *

Elöttem fekszik a presbyterianusok, e derék és hatalmas prot. felekezet alkalmi jelentése Chinában és Japánban levő missionáriusainak működéséről. Milyen lélekemelő dolgokról beszél ez a kis füzetecske. Mintha a Szentlélek fuvallatát érezném magam körül lengeni! Egyetlen felekezet és megnyit tesz Isten országa határainak terjesztésére, az evangelium hódító munkájának segítségére, pogány népek christianizálására!

84 embere van a külmissio szolgálatában. Egyes népesebb gyülekezetek, minő a new-yorkiak között több, a pittsburgi, chicagói, indianopolisi, st.-lousi stb. magok tartanak fenn egy chinai missioi állomást! Pedig ez egy-egy gyülekezetre nézve minimo-calculo évi 10,000 frt kiadást jelent. Csak utiköltségre 2000 frtot adnak egy-egy missionáriusnak.

Akad egy egy Isten Szentlelkétől megihletett buzgó gyülekezeti tag, ki egy maga épít a gyülekezeti missionárius munkájának megkönnyítésére templomot Chinában. Egy másik pedig minden ünnepen egy nagy láda ruha szállítmányt küld a missionárius és családja után Chinába. Hány keresztyén van közöttünk, a ki csak imádkozik: „jöjjön el a te országod“ — de hogy e könyörgés igazán megvalósuljon, arra nézve nem tesz semmit. Pedig a hit, cselekedetek nélkül megholt állapot — megmondotta már ezt Pál apostol is. A presbyterianok nem csak imádkoznak, hanem tesznek is.

* * *

Az amerikai biblia-terjesztő társulatok is igen serényen működnek. Munkásságuk nyomán áldás fakad mindenütt. Elhanyagolt mezők illatos virágokat hoznak, száradt fák gyümölcsöket teremnek. A hol eddig népek a tudatlanság és lelki halál sötét volgyében ültek, vagy a babona és vakhit láncain vezették, ott ma a Krisztus evangeliumának egyedül idvezítő erejéről tesznek kész örömmel bizonyoságot férfiak és nők, aggok és gyermekek. Testvérem írja a Philippini szigetekről, hogy mióta Amerika birtokba vette e szigeteket, megváltozott ott mindennek a képe. Addig a legbigottabb, legfanatikusabb spanyol klerikalismus szipolyozta a népet, ma a szabadság fuvallata leng mindenfelé. A sziget lakói úgy szólván teljesen nélkülözték az iskolázást, ma az E. Államok kormánya száz számra állítja fel és rendezi be a legpazarabb bőkezűséggel a nemzeti iskolákat, hol az eddigi elnyomott szegénység ingyen taníttathatja gyermekeit.

De a mi bennünket legjobban érdekelhet, az az, hogy — mint testvérem írja — az amerikai biblia-terjesztő-társulat generositásából a sziget benszülött lakói mostanában kapták meg az első szállítmányt a hazájok nyelvére, a „tagolog“ nyelvre, lefordított Bibliákból. E nyelvet mintegy két millió benszülött beszéli és használja, s így Biblia-terjesztő társulatunk minden bizonynyal érdemes munkát végzett az Evangeliumnak e nyelvre való átfordításával. De ez még csak kezdete a munkának. A hatalmas prot. felekezetek missioi társulatai már is egymásután küldik lelkes missionáriusaikat a philippinek térítésére. S nagyon alapos reményünk lehet arra nézve, hogy a mint felszabadult a testi rabságból és külső elnyomatásból a derék philippini nép, úgy felszabadul a lelki rabság bilincseiből is.

Jellemző az is, hogy ki adta az első impulzust a bibliának e nyelvre való átültetésére. Egy hitbuzgó,

előkelő amerikai protestáns nő, a philippini szigetokről visszatérő katonák egyikével folytatott egy nyilvános összejövetelel beszélgetést, s e beszélgetés eredménye az lön, hogy másnap, az említett úrnő hozzá méltó derék férje egy ötezer dolláros chekkel bocsátott az amerikai Biblia-terjesztő társulat rendelkezésére azon célból, hogy a Biblia tagolog nyelvre lefordíttassék s a benszülöttek között terjesztethessék. Így működik ma is a Szent Lélek ereje láthatatlanul és csodálatos módon a hivek szívében!

Chicago, Ills. 8504. Superiorave.

Harsányi Sándor,
ev. ref. lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

82. Pótadatok a belényes-újlaki ev. ref. egyház történetéhez.

Névtári adatok az 1896. évről. Bel'nyes-Ujlak, Biharmegye. Lelkész: Sipos János. Lelkek száma 882. Született 36, meghalt 32. Egybekelt 5 pár. Confirmált 20. Tanító: Matolcsy Gyula. Tanköteles 6-12-ig 138, iskolába járt 120, nem járt 18. 12-15-ig iskolaköteles 66, ismétlő iskolába járt 36, nem járt 30.

A belényes-újlaki ev. ref. egyház költségelőirányzata az 1897-ik évre.

Sorszám	Fedezet	Termény		Pénz	
		búza	ten-geri		
		liter		frt	kr
1	Az 1896-ik évről gondnoki számadás szerint maradvány . . .	—	—	08	—
2	Pénztári számadás szerint maradvány	—	—	29	51
3	Magtári számadás szerint pénzmaradvány	—	—	10	87
4	500 frt tökepénz után kamat	—	—	40	—
5	Az egyház földjeinek haszonbérére	—	—	20	—
6	Lelkeszi fizetés pénzben	—	—	178	—
7	Lelkeszi fizetés gabonában	3840	3840	—	—
8	Tanítói fizetés pénzben	—	—	100	—
9	Tanítói fizetés gabonában	2304	2304	—	—
10	Magtári számadás szerint tengeri maradvány	—	1836	40	—
11	Domestika	—	—	12	50
12	Perselypénz	—	—	07	—
13	Egyházi közköltő vetendő ki	—	—	200	—
	Összes fedezet	6144	7980	645	88

Kelt Belényes-Ujlakon, 1897. január hó 17-én. Sipos János sk. ev. ref. lelkész. P. H. Ifjú Balla Mihály gondnok. P. H. Cs. Balog István és R. Balog Mihály presbýterek. 51—1897. Jóváhagytam N.-Szalontán, 1897. jan. 27. Széll Kálmán, ev. ref. esperes. P. H.

Sorszám	Szükséglet	Termény		Pénz	
		búza	ten-geri		
		liter		frt	kr
1	Lelkeszi fizetés	3840	3840	178	—
2	Tanítói fizetés	2304	2304	100	—
3	Gondnok fizetése	—	—	06	—
4	Egyházi és harangozó fizetése	—	—	13	—
5	Pénz- és magtárnok fizetése	—	—	08	—
6	Lelkesznek a számadások vezetéseért és elkészítésért	—	—	10	—
7	Egyházmegyei s kerületi költségek stb.	—	—	20	—
8	Az úrasztalához borért	—	—	10	—
9	Állami föld- s útdó	—	—	17	—
10	Egyházi épületek biztosítására	—	—	05	—
11	Tanítói nyugdíj intézetbe	—	—	12	—
12	Illeték egyenérték	—	—	—	72
13	Kéményseprőnek	—	—	03	—
14	Papír, tenta s spanyolviasz stb.	—	—	04	—
15	Épületek javítására s fentartására	—	—	50	—
16	Gyámintézeti tartozás	—	—	150	—
17	Tanítónak ismétlő iskolások tanításáért	—	—	16	—
18	Domestika	—	—	12	50
	Összes	6144	6144	627	22

Sipos János.
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A Nagypénteki Ref. Társaság „Erzsébet-ház”-ának felavatása. Hét éve, hogy fennál Budapesten a Nagypénteki Ref. Társaság, s e hó 19-én már egy palotaszerű kétemeletes házat nyitott meg a székesfőváros közelében a budaörsi kamaraerdőben, biztos menhelyül azoknak a szerencsétlen apróságoknak, a kiket a nagy város forgataga romlásba vagy épen megsemmisülésbe sodorna. A társaság a menházat Erzsébet királyné nevére *Erzsébetháznak* nevezte el és jelmondatul ezen aranszavakat iratta rá: „Nevelid a gyermeket munkára: megél és jó marad.” A felavató ünnepély az emberszeretnek felemelő ünnepe volt, melynek fényét még a király is növelte *Széll Kálmán* miniszterelnökkel képviseltetvén magát s ez az első eset, hogy egy ref. intézet felállításánál, hacsak alter egojával is jelen volt Ő felsége. Széll Kálmán miniszterelnökön kívül még a kormány több tagja, a székesfőváros és Pest vármegye hivatalfői, a budapesti ref. egyháznak előjárói, a fővárosi prot. egyesületek vezetői s a prot. társadalom előkelőségei, nők és férfiak számosan jelentek meg a felavató ünnepélyen. A férfiak diszmagyarban, a hölgyek pompás toilletekben. Nagyjelentőségű, imponans, országos ünnepély képét nyújtotta a felavatás. Az épület előtt *Hegedüs Sándorné* üdvözölte Széll Kálmánt s ajánlotta a felség szeretetébe a gyermekvédő otthont. A ház imatermében *Szász Károly* imádkozott, *Haypál Benő* pedig egyházi beszédet mondott. Erre *Kiss Aron*, a paed. igazgatója s a társaság egyik elnöke intézett beszédet a király

képviselőjéhez, a miniszterelnökhöz, aki szép választ adott az üdvözlésre, s a király nevében megnyitotta a szeretet hajlékát. Majd *Takách Sándor* gondnok leplezte *Hegedüs Sándorné* arcképét, akinek az Erzsébetház létrehozásában oroszán része van. Az ünnepély végén a miniszterelnöktől *Festetich Andorné* grófné vett búcsút. Az Erzsébetház egyelőre 50—60 gyermek számára van minden szükségessel berendezve. Eszép és hasznos intézmény létrehozása kiváló érdeme a buzgó és tevékeny Nagypénteki Ref. Társaságnak, amely méltó minden prot. ember legmelegebb pártfogására. Ily rövid idő alatt ily nagyra hivatott intézményt a mi egyháztársadalmi életünkben még egyesület létre nem hozott. Ajánljuk olvasóink pártoló figyelmébe.

— **A reformátusok dunamelléki egyházkerülete** folyó évi október 22-én délután 4 órakor Budapesten a Lónyay-utcai főgymnasium dísztermében egyházi értekezleti közgyűlést tartott. *Bernát István* budapesti egyháztanácsos „Küzdelen az ösök hitéért” címen a kálvinista egyház roskadozását fejtegette. Helyteleníti azoknak véleményét, a kik e romlásért egyedül Rómát teszik felelőssé. Tehet-e arról Róma, hogy a református templomok üresek, tehet-e arról, hogy a földi javakban dús kálvinisták meghalnak, anélkül, hogy egyházukra gondolnának? Ennek nera Róma az oka, hanem a hitek maguk, a kiket főképp anyagi célok vezérelnek s nem találnak időt vallási meggyőződésük kifejezésére. Pedig a kálvinizmus hanyatlása nemcsak a vallásnak kérdése hanem a nemzeti emelkedésé is, mert nagy csapás a szabadságra és nemzetre nézve, a melynek a kálvinizmus mindenkor erős oszlopa volt. Ez előadás után *Gergely Antal* azt az indítványt terjesztette elő, hogy az evangelium terjesztésére, az evangeliumi élet fejlesztésére létesítsenek egy országos misszió egyesületet, melynek hivatása lenne a szentírás olvasása és terjesztése, az evangeliumi szellemű lapok és könyvek terjesztése, felolvasások és vallásos összejövetelek tartása, ifjúsági egyesületek, nőegyesületek és mértékletességi egyesületek alkotása. A közgyűlés elhatározta, hogy ebben az értelemben kéri a kerület hozzájárulását. *Mády Lajos* újpesti lelkész az országos lelkészi nyugdíjintézet megalkotása dolgában terjesztett elő tervezetet. Ennek érdekében a közgyűlés előterjesztést fog tenni az egyetemes konvetnek. Végül *Hamar István* theologiai tanár vasárnapi iskolák meghonosításáról tartott előadást.

— **A heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegye** f. hó 3-án *Tisza-Burán* tartotta meg őszi közgyűlését *Dorogi Lajos* esperes és *Horthy István* gondnok elnöke alatt. — Belkörü tárgyak elintézése mellett a *parókiális könyvtárak* eszméjének meleg fölkarolása által egyetemesebb célú kérdé-ben is óhajtott hatni az egyházmegye. A parókiális könyvtárakra vonatkozó szabályzat készítésére egy bizottságot küldött ki a közgyűlés. Heves vitát, sőt, sajnos, még erős hirlapi támadást is keltett fel a *mezőtúri ev. ref. egyház* azon kérélmé, hogy az egyik lelkészi állásnak (melyre most *Gergely Antal* hivatott meg) jövedelméből egy rész elvonatván, fordíttassék az a felállítandó harmadik lelkészi állás díjazására. Az egyházmegye e kérélmét, mint a mely charta csonkítást foglal magában, megtagadta. Erre a *Mezőtúri Hirlap*, mint hozzánk beküldött számából olvassuk, erős támadást intézett nemcsak az egyházmegye, hanem hevében az egész papság ellen, a hierarchia túltengéséről cikkezvén. Nem méltatnók figyelemre e kifakadást, ha szórványosan többfelé nem mutatkoznának hasonló tünetek, de így a cikknek ide-

vonatkozó részét közöljük, mert épen most, e nehéz napokban, semmit sem tartanánk egyházunkra nézve nagyobb szerencsétlenségnek, mintha a múlt század végi hierarchikus küzdelmek ismétlődnének. A cikk im ezeket írja: „Nem lepett meg bennünket a gyűlés viselkedése, mert hiszen azon a gyűlésen a papok vannak túlsúlyban, a világi intelligens elem pedig — néhány tiszteletreméltó kivétellel — visszavonult az egyházi ügyek intézésétől: megútván a tultengett papi uralmat, a kielégítetlen kapzsiságot, az egyes egyházak teljes leigázását, a szabad gondolkodás eltiprását, kishitűen elvesztvén a reményt egy jobb jövőben”. Szerintünk ezek csak a haragnak elkeseredett szavai. Legyen mindenkiben igazság és szeretet! Egyébként a mezőtúri bajok megvizsgálására *Zoványi Jenő* lelkész és *Mészáros Illyés* világi tanácsbíró küldte ki az egyházmegye. Kívánatos volna, hogy végre valahára a nyugalom révpártjára jutna az a fényes, nagy és sokra hivatott egyház! Ugyancsak Mezőtúrról intézett vehemes támadást egy elégejetlen tanító a Nemzeti Iskolában az egyházmegye fáradhatatlan és érdemes esperese *Dorogi Lajos* ellen, a kinek a közgyűlés ez indokolatlan támadással szemben méltó elégtételt adott. A közgyűlést gr. *Waldeck* látta el feledhetetlen vendégszeretettel.

— **A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye** f. hó 16-án Halmiban rendkívüli közgyűlést tartott, melynek kiváló tárgya az új esperes beiktatása és fel-esketése volt. *Sárkány Lajos* h. esperes remek beszéde után, melylyel az esperesi pecsétnyomókat átadta, *Szikszay* hasonló beszéddel foglalta el székét. Az ünnepély hatását nagyban emelte, hogy *Biki Károly* és *Bencsik István* esperes urak megjelentek a közgyűlésen s hozták üdvözlőket az új esperesnek. Néhány fontosabb ügy letárgyalása után közebed volt, melyen számos felköszöntő hangzott el egyházunkért, esperesünkért. Gyula, 1900. okt. 17. *Biki Ferenc*.

— **Reformációi emlékünnpély.** A debreceni ev. ref. főiskola e hó 31-én, a reformáció emléknapiján, ez úttal első ízben, a nagytemplomban ünnepélyes istentiszteletet tart, melynek sorrendje a következő: 1. Felhívó ének. 37. dicséret, 1. vers. 2. Gyülekezeti közének. 37. dicséret, 2. és 3. vers. 3. Ima *Storch*tól. Előadja a főiskolai énekkar. Ezután orgonaszó mellett a szószerkre lép és 4. imádkozik *Csiky Lajos* főiskolai lelkész. 5. „Erős vár a mi Istenünk” Előadja a főiskolai énekkar. Ezt követőleg orgonaszó mellett a szószerkre lép és 6. egyházi beszédet mond *Eröss Lajos* theol. akad. dékán. 7. A tanítóképző-intézeti énekkar éneke. Szövegét írta *S. Szabó József* gymnasiumi tanár. Dallamát szerzette *P. Nagy Zoltán*, tanító-képzőintézeti ének- és zenetanár. 8. Gyülekezeti záróének. 179. dicséret, 10 vers. Az énekvezéri szolgálatokat *Nagy András* úr fogja teljesíteni. A délelőtt 10 órakor kezdődő istentiszteleten való részvételre a városi közönséget tisztelettel meghívja az akadémiái igazgatóság lapunk jelen közleménye útján. Az istentiszteletre külön meghívotnak: a főiskolai igazgató-tanács elnöksége, ennek helyben lakó, valamint a gazdasági-tanács tagjai, a debreceni városi és egyházi tanács. Részt vesz benne a protestáns vallású egész akadémiái, gymnasiumi és tanítóképző intézeti ifjúság, tanáraik vezetése alatt. A rend fentartásáról az akadémiái ifjúság gondoskodik.

— **Széniorai beiktatás.** Főiskolánk szépményű új széniorának *Csighy Andornak* hivatalába való ünnepélyes beiktatása, az akadémiái ifjúság élénk részvéte mellett s *Eröss Lajos* theol., *Kérészy Zoltán* jogakad. dékánok, *Csiky Lajos*, dr. *Erdős József* és *Sass*

Béla theologiai és dr. Händl Vilmos jogtanárok jelenlétében folyó hó 20-án d. e. 10 órakor ment végbe, a hagyományos formák között, az akadémiai VI. teremben. Eröss Lajos dékán megnyitó szavai után az új szenior olvasta fel székfoglaló értekezését, melynek tárgya a lelki gondozás volt. Bevezetésében a hitközönyt elterjedtségéről beszél s felemlíti azon mozgalmat, mely e betegség orvoslása céljából úgy hazánkban, mint külföldön gyakran vita tárgyát képezi és említi, hogy azon eszközökről fog szólni, melyek segélyével a hitélet ismét virágzóvá tehető. A hitélet nem csupán a hitcikkektől és hitelvektől függ, melyek magokban véve csak olyanok, mint a falombozat, a virág gyümölcs nélkül, hanem a hitnek a gyakorlati életben való megnyilatkozásától, s ez állítását a keresztyénség előállítására vetett visszapillantással és a protestáns állásponttal igazolja, mely tan és élet között választó falat nem állít fel. A tan egészséges, tiszta volta az életnyilvánulásokból ítélendő meg és az utóbbiaknak alapját amaz képezi. A lelkészi működésnek két terét nevezi meg, egyik a szorosabban vett hivatalos lelkészi teendő, a másik a lelkésznek magánjellegű érintkezése a hívekkel. A lelkész név fogalmából kifolyólag a papnak figyelemmel kell kísérnie hívei állapotát az élet mindenféle változatai között s oda kell hatnia, hogy a hívek keresztyénsége életkeresztyénség legyen s e kötelességének a lekipásztori gondozás által tesz eleget. Majd áttér azon ellenvetéseknek cáfolására, melyeket a lelki gondozás gyakorlása ellen fel szoktak hozni. A lelki gondozás gyakorlására első sorban a lelkész van hivatva, szükséges, hogy újjáteremtője, reformátora legyen népe valláserkölesi életének. Ezután áttért a lelkész, mint lekipásztor jellemzésére. A lelkész nemcsak prédikátor, hanem lekipásztor is, s mint ilyen, az egyesekről gondoskodik. Igyekszik megismerni az egyesek vallásos állapotát, ismeretét, kétségeiket, reményeiket stb. s ezt főleg a pásztori látogatások által eszközölheti, hivatkozván arra, hogy az ennek megfelelő gyakorlat megtalálható már Jézusnál s az apostoloknál. Nagy baj, hogy hazánkban a lelkigondozás e neme nagyon, vagy egészen el van hanyagolva; mert vagy fáradságosnak, keserűséggel járónak, vagy tekintélyükön alólinak tartják. Pedig ha lelkészeink politikai választások alkalmával nem tekintik magokra nézve lealacsonyítónak egyik-másik párt részére híveket toborzani, hivatásokból kifolyólag miért nem térítik inkább az erkölesi súlyedés és bűn pártján levőket a megváltó Krisztus pártjára? De ha a hívek rendszeres látogatása nem valósítható is mindenütt, a beteget mindenestre fel kell keresni s azoknak szívébe reménységet. Isten gondviselő jóságába vetett hitet csepegtetni. Nagy gondot kell fordítani a lelkésznek az ifjabb nemzedek oktatására, nemcsak az iskolában, hanem ezenkívül is. Különösen kedvező alkalom nyílik erre a téli estéken. Utoljára a lelkész egyéniségéről szólt, melynek mindenki szemében fényleni kell. Jézusi élet, jézusi jellem egyedüli tulajdonság arra nézve, hogy áldással járassunk a nép előtt. Mint Jézus nemcsak tanított, de nemes tettekben pecsételte meg életét, úgy a lelkészeketől is megkívánatik, hogy fényljenek az ő világosságuk az emberek előtt. Majd az eskütétel következett, melynek mintáját dr. Händl olvasta fel. Ezután a szenior lelkes beszédet intézett a tanári karhoz és ifjúsághoz, mire a szép ünnepély Eröss Lajos dékán zárószavaival véget ért.

— **Lelkésztalálkozás Keleméren.** Szép és meghatározó jelenség, midőn apa és fia együtt küzdenek az Úr országáért — a szent Sionért; még meghatóbb, midőn

a fiú apja örökébe léphet s ápolja az Úr szőlőjében atyja gondos kezei által ültetett plántákat. Ily örvendetesen meghatározó jelenségről értesültünk, midőn a gömőri ev. ref. egyházmegye keleméri gyülekezetének osztatlan szeretete elhalt lelkésze Abloncy Pál utódául meghívás útján fiát Abloncy Pált léptette az apa örökébe. Abloncy Pál főiskolánknak volt tehetséges növendéke, jeles szavaló s szónok. Theologiai pályája bevezése után pár évig egyházkerületünk bihari egyházmegyéjében, legutóbb Nagyváradi fényes gyülekezetének volt jó hírű segédlelkésze. Örvendünk tehát az ő lelkészé történt meghívásának s midőn gyülekezetnek és lelkésznek egyaránt gratulálunk, egyszersmind kérjük az áldások adóját, hogy a gyülekezetnek eme szeretetét lelkésze iránt állandóan megtartani. a nagymunkájú Pálnak utódját pedig atyja méltó örökösévé lenni segítse, hogy így keleméri egyházunk a kölcsönös szeretet és egyetértés útján a boldogság mezejévé válván növekedjen, erősödjék s felvirágozzék az Istennek dicsőségére. (—o—n.)

— **Doktori promotio.** E hó 20-án a kolozsvári tud. egyetemen főiskolánk egyik kiváló tanára *Ferency Gyulát* az egyetemes és hazai történelmből, s a diplomatikából summa cum laude nyerte el a doktori oklevelet. Az új doktornak a fényes eredménnyel megszerzett promótiához szívesen és a legnagyobb örömmel gratulálunk. Az ő sikere, tudományának és képzettségének kitüntető elismerése, büszkesége és öröme főiskolánknak is.

— A „**Sárospataki Lapok**“ f. é. 43. számában a szerkesztőség, beléköltve lapunk 41. számának egyik rövid közleményébe, a mely a boldvai kerületi gyűlésről s ott a sárospataki főiskolai tanárok fizetésének rendezéséről adott hírt, nagyon kiméletlen — mondhatni — brutális támadást intéz lapunknak azon munkatársai ellen, a kik annak idejében a hirhadt s országszerte visszatetszést okozott miskolci felszólalással szemben első sorban a sárospataki főiskola, közvetve pedig az egész hazai tanárság és tanári állás veszélyeztetett érdekeinek megóvása céljából a „Debreceni Protestáns Lap“-an kötelességszerűen, kellő erélyvel s az illetékes és elfogulatlan közvélemény helyeslésétől kísérve, sikra szállottak. Alapítja pedig a t. szerkesztőség ezt a vehemens támadást arra a feltevésre, hogy a mostani neheztelt közlemény ugyanazon kezekből származott, a melyekből amaz említett cikk. Midőn az igazság érdekében kötelességünknek tekintjük ezennel kijelenteni, hogy a t. szerkesztőség föltevése egészen téves, mert ama cikk íróinak a most megtámadott közleményre semmiféle befolyásuk, arról semmi előzetes tudomásuk nem volt, egyúttal csodálkozásunkat kell kifejeznünk a felett, hogy pusztán feltevés alapján hogyan lehetséges azonnal és oly feltűnő készséggel lépni a becsúszás és megkisebbités terére olyan egyénekkel szemben, a kiknek semmi más céljuk nem volt, mint nehéz időben a közügynek s a kollegialis kötelességeknek szolgálatot tenni, s a kik ma, midőn a viszonyok rendezésének komoly munkába vételében a kedvező eredményt szemlélik, nem gáncsolni, hanem csak örülni tudnak s az illetékes tényezők és ezek között éppen Fejes algondnok úr iránt is, utóbb kifejtett buzgalmaért, megérdemelt elismeréssel adóznak. Az igazság érdekében ezt annyival kevésbé hallgathatjuk el, mert az említett kérdésben annak idejében megjelent cikkünk lapunk álláspontjának hű kifejezője volt. A kérdés személyes oldalával egyébként annyival kevésbé kívánunk foglalkozni, mert azt név nélkül megjelent közleményeknél ildomosnak sem tartjuk.

Ettől elég okunk van tartózkodni t. laptársunk mostani példája után is, miután látjuk, hogy ez az út öt minő nagy igazságtalanságra vezette. A mi pedig a háládatosság kötelemét illeti, arra nézve méltatlanul megtámadott munkatársunk fenn kívánja tartani maga részére azt a szabadságot, hogy köteles hálátartozását saját legjobb erkölcsi meggyőződése és izlése szerint róhassa le, minthogy e tekintetben súlyt helyez arra, hogy a sárospataki főiskolát a személyektől, az igazságszeretetet a képmutatástól, a közérdeket egyéni vagy családi érdektől s a háládatosságot az élelmes hízkelkedéstől szigorúan megkülönböztesse s rokon és ellenszenvek befolyásától függetlenül, distingváltabb erkölcsi felfogást érvényesítsen a közügyek szolgálatában.

— **Krisztus tanítványa.** Ilyen név alatt nem rég egy új felekezet alakult Amerikában. A felekezet sajátossága abban áll, hogy tagjai elvetnek minden hitvallást, egyedül a bibliát ismerik hitük és cselekedetük zsinórmértékéül. Ez idő szerint, a hívek számát tekintve, ötödik helyet foglalja el ez a felekezet a protestáns egyházak sorában. Csupán a metódisták, baptisták, lutheránusok és a presbiteriánusok szárnyalják őket túl. Még eddig minden más felekezetenél gyorsabban terjeszkednek. Már hittérítőket is küldenek külföldre. (Ev. E. és I.)

— **Sajtóhiba.** Lapunk 40. és 41. számaiban a „Pótadatok a belényes-újlaki ev. ref. egyház történetéhez“ c. közlemények alá tévedésből a Sipos Sámuel név került, a mit ezennel helyreigazítunk minthogy az érdemes szerző neve *Sipos János*.

— **Bethlen Gábor erdélyi fejedelem szobra Nagy-Enyeden.** A nagy enyedi Bethlen-Collegium Erdély dicső fejedelme, az iskola nagy alapítója emlékére felállítandó szobor alapra 5000 koronát adományozott. Nagy Enyeden, 1900. okt. 23. Bodrogi János, az orsz. szobor bizottság titkára.

— **Tízéves találkozó.** A debreceni Alma mater hálás tanítványai évről-évre megemlékeznek róla és a multnak kedves emlékeit felidézendő, megjelennek falai között. Okt. 7-én is az 1890-ik évben végzett hittanhallgatók tartották meg 10 éves találkozóikat. A kegyelet és hála egyik legszebb kifejezése az ily összejövetel, mely nemcsak maga az intézmény iránt, melynek falai között eltöltött kedves napok emlékeit hívja vissza, nyilvánul, hanem maguk a tanuló társak egymás iránti szeretetének és ragaszkodásának hű kinyomatát is magán viseli. Kilenc végzett hittanhallgató közül a találkozóra megjelentek: Csánki Beniamin tiszafüredi ev. ref. lelkész nejével Bayler Lujzával, Mészáros Lajos saápi ev. ref. lelkész, Ferenczy Imre krassói (Szatmár m.) ev. ref. lelkész, Tóth László gálfalvai (Kisküküllő m.) ev. ref. lelkész és Papp József váradi számtiszt Debrecenből. Elmaradásukat kimentették: Kovács Ferenc zilahi főgymnasiumi tanár, dr. Bartók Jenő nyiregyházai ev. ref. lelkész és Haranghy László városi számvevő Decrecenből. A találkozás az ev. ref. főiskola szeniori hivatalában történt, a honnan a megjelentek 9 órakor átvonultak a nagytemplomban tartott istenitiszteletre. Az istenitisztelet után felkeresték volt tanáraikat: Balogh Ferencet, dr. Erdős Józsefet, Csiky Lajost, kiket a megjelentek nevében Csánky Beniamin üdvözölt. A volt tanárok a legmelegebb szeretettel fogadták a hálás tanítványokat. Délben Péter Pál jóhírű vendéglősnél tartottak kedélyes bankettet, mely a késő esti órákban ért véget. A távozók ígéretet tettek maguk között ismét, hogy 10 év múlva találkozni fognak az Alma mater falai között.

— **Előfizetési felhívás.** A régi diák tüzoltó egyleti tagok legutóbbi debreczeni összejövetelök alkalmával határozatilag kimondották, hogy egy emlékfűzet adassék ki s abban 1-ször az elnök Bögös Lajos által elmondott egyházi beszéd, 2-szor a társulat feloszlásával foglalkozó s Dicsőfi József által megírt történelmi visszaemlékezés s esetleg a találkozóra összejöttek névsora kinyomassék. Ez emlékfűzet kiadását alólírott czégg vállalván magára, tisztelettel s azon kijelentéssel hirdetjük meg rá az előfizetési felhívást, hogy a mű csak úgy lehet valami, ha kellő számu előfizető jelentkezik. A mű diszes kiadásban jelenik meg s előfizetési ára 2 korona; vászonkötésben 4 korona. Előfizetést elfogadunk november 15-ig Hoffmann és Kronovicz könyvnyomdájában.

— **Halálozás.** Egyházkerületünk lelkeszi kara egyik nagytehetségű, fáradhatlan buzgalmú s áldásos tevékenységű tagjának korai haláláról értesít bennünket az alábbi bús gyászjelentés: „Alólírottak a kiterjedt rokonság nevében is szívök fájdalomával jelentik a szeretett hitves, édes apa, sógor és rokon *nt. Szilágyi Márton* füzes-gyarmati ev. ref. lelképásztor úrnak, a békés-bánati egyházmegye volt érdemes aljegyzőjének, békésmegye bizottsági tagjának és községi képviselőnek hosszú, de különösen két heti súlyos betegsége után, életének 59-ik, boldog házasságának 23-ik, lelképásztorodásának 26-ik évében történt elhunytát. A boldogult teteme folyó hó 24-én délelőtt 9 órakor a templomban tartandó ima után fog a nagy-gyepi temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Füzes-Gyarmat, 1900. okt. 22. Szilágyi Mártonné szül. Szabó Ida bánatos özvegye. Szilágyi Dezső fia. Szabó Iona férj. Varga Károlyné gyermekeivel. Szabó Kornélia férj. Dr. Imre Józsefné gyermekeivel. Szabó Lujza, Szabó Mihály nejével Szabó Máriával s gyermekeivel, mint sógorok és sógornők.“ Béke hamvaira. Áldás emlékére!

— **T. előfizetőink közül azokat, a kiket illet, tekintettel az év végének közeledésére, kérjük, hogy legyenek szivesek a lap előfizetési árát beküldeni.**

— **Fertőző betegségek ellen, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“**

Szerkesztői üzenet.

Sipos J. Belényes-Ujlak. A f. hó 19. kelt b. soraiban jelzett közleménynek szives készséggel tért nyitunk s kérjük annak mielőbbi beküldését.

TARTALOM - JEGYZEK: A ki igaz gyöngyöt keres (okt. 31). Protestáns. — A magánimádkozásról. Nagy István. — Tárcsa: Az emberről. Dr. Erdős József. — Tanügy: A megterhelésről. Legányi Gyula dr. — Közéletünk: A tiszántuli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűléséről. ☉ — A tizenkettődik órában. Kálmán Farkas. — Levél a szerkesztőhöz. F. Varga Lajos. — Külföld. Amerikai levél. Harsányi Sándor. — Adatok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez. Pótadatok a belényes-újlaki ev. ref. egyház történetéhez. Sipos János. — Különfélék. Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Pályázat

a szeghalmi ev. ref. egyház lelkész tanítói állomására.

Fizetés: Ezer korona készpénz, 25 métermázsza buza, 12 métermázsza árpa, mindenik évnegyedenként előre fizetve.

Tisztességes szabad lakás, házi kerttel, a lakás belső takarítását lelkész-tanító, a külsőt az egyház teljesíti.

Kötelessége: a IV. V. VI. fiu osztály tanítása a tiszántuli ev. ref. egyházkerület tanterve szerint, ugy szintén a rendes canonica órákon kívül, rendes lelkész akadályoztatása esetén az isteni tiszteletek végezése.

Kizárólag lelkészi és tanítói oklevéllel bírók pályázhatnak.

Az egyház a megválasztottnak utazási költségre 60 koronát fizet.

Pályázati kérvények, melyekhez lelkészi és tanítói oklevél, valamint szolgálati bizonyítvány is csatolandó, ez év november hó 4-ig bezárólag alulírott lelkészi hivatalhoz adandók be!

Az állomás a megválasztás után azonnal elfoglalandó.

Szeghalom, 1900. október hó 15.

Bencse Pál,
egyházi jegyző.

2-2.

Técsy József,
ev. ref. lelkész.

Pályásat

a lemondás folytán megüresedett magyar-csanádi ev. ref. leány-egyház *lelkész-tanítói* állásra. Fizetés: 1. Készpénzben évenként 1200 korona. 2. Szabad lakás, kerttel. 3. Fűtési átalány 120 kor., melyből a tanterem is fűtendő. 4. Más vallású gyermekektől személyenként 8 korona tandíj. 5. A főt. egyházkerület által megállapított stóla. 6. Az apátfalvai ev. ref. vallású növendékek vallásbeli oktatásáért évenként 100 korona.

Kötelessége a megválasztottnak az összes lelkész-tanítói teendőkön kívül a kántori teendők végezése, köteles mint lelkész-tanító vasárnaponként egyszer, sátoros ünnepeken kétszer istenítiszteletet tartani. Köteles az egyház számadásait gondnokkal együtt összeállítani s általában az egyház anyagi ügyeinek vezetése körül felmerült minden írásbeli munkák végzésében gondnoknak segítségére lenni. Kötetes minden héten egyszer, az egy kilométerre fekvő Apátfalvára átmenni az ottani ev. ref. tanoncok vallásbeli oktatása végett.

Az állás egy évig ideiglenes, mivel a l.-egyház anyasítása küszöbön van.

Kérvények f. év november 15-ig a makói anyaegyház lelkészi hivatalához küldendők.

A makói ev. ref. egyháztanács.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltetnek. Pontos címre figyelni tessék.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

Szabott ári Szabott ári Szabott ári

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.